

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1880-1881.

*Vergadering van Woensdag, den 26sten Januari 1881,
's avonds ten half acht ure.*

Aan de orde is de ballotage van nieuw voorgestelde leden.

De uitslag der stemming is, dat met algemeene stemmen tot leden worden aangenomen de heeren: W. A. Canneman; M. C. I. Langguth, 1e Luitenant der Infanterie O.-I. leger; H. B. van Maaren, 1e Luitenant der Artillerie; C. Noordendorp, Luitenant der Artillerie-Schutterij; C. E. van Strijen, Kapitein der Artillerie, allen te 's Gravenhage. Mr. S. van Haersma Buma; J. J. Sluiter, 2e Luitenant der Infanterie; F. A. van West, Opperboekhouder bij de Grootboeken der Nationale Schuld, allen te Amsterdam. J. van den Berg, 1e Luitenant der Infanterie aan de K. M. Academie te Breda. A. Baron van Dedem, Lid van de 2e Kamer der Staten-Generaal te Dalfsen. H. G. J. L. Meijners, Gep. Luitenant-Kolonel O.-I. leger, te Delft. R. de Jongh, Kapitein-Ingenieur, te Hellevoetsluis. J. C. T. C. Hackstroh, Kapitein der Infanterie; R. H. Lubber, 2e Luitenant der Infanterie; G. J. C. A. Pop, 2e Luitenant der Infanterie, allen te Kampen.

De VOORZITTER verleent hierop het woord aan den Heer
1880/81

A. R. KRAYENHOFF VAN DE LEUR tot het houden zijner voordracht over:

Het gebruik van de Infanterie bij de verdediging van de N. H. Waterlinie.

De Heer KRAIJENHOFF: Mijne Heeren!

In de vergadering van den 27sten October van het vorige jaar, heeft de heer Seyffardt aan de leden dezer vereeniging in duidelijke en heldere bewoordingen den werkkring medegedeeld dien de artillerie bij de verdediging van de N. H. waterlinie zal te vervullen hebben.

In aansluiting aan die voordracht waag ik het, heden avond gedurende korten tijd uwe aandacht te vragen, voor de behandeling van een onderwerp, dat in nauw verband staat met de rede in de eerste wintervergadering door dien kundigen artillerieofficier zoo talentvol gehouden. Dat onderwerp is het gebruik dat van de infanterie bij de verdediging der N. H. waterlinie zal moeten gemaakt worden.

Zich welwilend beperkende tot het gebruik van het geschut in de lijn van den meer passieven weerstand, liet de heer Seyffardt het bezetten van het voorterrein, hetgeen de meer actieve handelingen en dientengevolge ook de infanterie ten tooneele had moeten voeren, achterwege, en betrad daardoor ook op nagenoeg geen enkel punt het terrein, dat bestemd was eerst in deze vergadering te worden bewandeld.

Een enkel woord van dank voor deze voor mij zoo goedgunstige opvatting, voor de enge grenzen die de heer Seyffardt om zijne eigene redevoering heeft getrokken en voor het ruime veld dat hij voor mij heeft open gelaten, mag ik hem hier niet onthouden.

Werd dan ook door deze opvatting, het uitgangspunt voor de behandeling van den werkkring der artillerie bij de verdediging der linie, vrij nauwkeurig aangegeven, minder eng is de grens die voor de infanterie bij de verdediging kan worden getrokken, ja zelfs mag men zeggen, dat de grens, vooruit niet wel is aan te geven, maar zal afhangen van den meerderen

of minderen druk van den aanvaller tegen eenig punt, van den tijd die ons zal gelaten worden om den aanval te wederstaan, van de kracht die wij hier of daar, zoowel in passieven als in actieven zin kunnen of zullen ontwikkelen, van de inzichten en van het karakter der bevelhebbers.

Hoe echter ook de toestand en de inzichten mogen wezen, als algemeenen regel zal men reeds vooraf mogen stellen: dat de infanterie-verdediging — waaronder ook de hulp van veld- en rijdende artillerie moet verstaan worden — beginnen moet, vóórdat het vestinggeschut zich in massa in het strijdperk mengt en dat zij vóór dien tijd reeds eene scène — en op meerdere punten naar wij hopen — eene lange scène zal hebben afgespeeld.

Ik geloof gerust te mogen aannemen, dat algemeen de overtuiging bestaat, dat eene zuiver passieve verdediging alleen het oogenblik van ondergang kan verschuiven, maar duurzaam niets kan beletten. En toch, niettegenstaande deze algemeene als wáár erkende stelling, wordt ons systeem van defensie meer en meer op passieve leest geschoeid en draagt ook reeds feitelijk de N. H. waterlinie een zuiver defensief karakter, al heeft zij op enkele punten een schijn van offensief vermogen.

Volgt men toch de N. H. waterlinie van het noorden naar het zuiden, dan valt het eerst het oog op de vesting Naarden, zekerlijk thans eene der sterkste onzer vestingen.

Aan deze versterking, gelegen in een terrein dat zelfs niet geinondeerd, een geregeld beleg hoogst moeilijk maakt, zijn schatten verwekt. Van haar heeft men een uiterst krachtig doch zuiver passief punt gemaakt, waarvan wij *al* het nut zullen getrokken hebben, zoo wij gedurende of na den oorlog kunnen zeggen: de vijand heeft het *niet* aangevallen; — maar ons helpen, ons steunen in onze actieve verdediging — zal die vesting niet.

In het verwerken van meer dan 1½ millioen aan deze *vesting*, ligt reeds de grondgedachte aan passieven weerstand in dit terrein. Buiten de vesting mist men de mogelijkheid tot opstellen en tot legeren van troepen.

Het bestaande, zoogenaamde offensief ligt op + 5.40 à

+ 8.90, terwijl op ongeveer 2000 M. van dáár punten worden aangetroffen op + 32 en + 26, het ligt dus diep; maar het ligt ook op slechts 2500 M. van de vesting, terwijl met het duitsche veldgeschut afstanden van 7000 M. worden bereikt; en behalve deze twee gebreken die de bestaande legerplaats reeds moeten doen verwerpen, paart zij hieraan nog het nadeel, van geheel open te liggen in het noorden.

Een vervolgde troepenmacht die aldaar een veilig toevluchts-oord zou vermeenen te vinden, zal geen rust, geen veiligheid zijn gegund; de legeraanvoerder die mocht vertrouwen in de bruikbaarheid dezer legerplaats, die mocht vermeenen bij Naarden aan het eind van zijn terugtocht te zijn gekomen, zal, zonder twijfel, spoedig door 's vijands projectielen worden uitgedaagd, zich nog eens met hem te meten, of wel zijne troepen zoo spoedig mogelijk naar een veiliger oord, dus dóór de linie terug te voeren. En wanneer nu de aanvoerder, gehoor gevende aan 's vijands uitdaging, nogmaals eene poging waagt om hem terug te dringen, dan is de kans groot, dat de tot den storm vooruitgebrachte infanteriemassa's zich te pletteren zullen loopen tegen het vuur, dat wordt afgegeven uit de boschranden en van de beheerschende hoogten, die in ons bezit hadden behooren te blijven. En dan, in dien bloedigen strijd teruggedrongen, zullen onze colonnes onder aanhoudend vuur op Naarden worden geworpen en door de nauwe défilés moeten teruggaan.

En wanneer deze eerste scène hier aldus, of zonder strijd, is afgespeeld, zal het slottableau voorstellen: de vijand op de beheerschende hoogten dicht om Naarden, ons veldleger gekantonneerd in de dorpen achter de Vecht.

Mij dunkt, dat zulk een einde van dit eerste bedrijf even bemoedigend moet werken op den vijand, als *ontmoedigend* op ons.

De gedwongen rust die onze veldtroepen daarna zullen genieten, kan niet lang duren en zal door niemand worden gewenscht. Een ieder — zoowel legeraanvoering als natie — zal inzien, dat het toch niet aangaat om meer dan 20 bataljons linietroepen, werkeloos te laten in den strijd om ons volksbestaan en den vijand te vergunnen zijne afsluitingsliniën

naar believe te kiezen, ze ongestoord te versterken en ze eene steeds wassende kracht te geven. De drang om de troepen te gebruiken, zal spoedig en van alle kanten toenemen en weldra zóó sterk worden, dat geen enkel legeraanvoerder dien zal kunnen weerstaan.

En wat dan?

Moeten dan de bataljons door de troués der passieve linie worden vooruitgebracht, om, voor nog dat zij buiten de vestingen- en fortengordel zijn gekomen, overstelpt te worden door 's vijands projectielen, en ontzaglijke verliezen te lijden nog vóór dat het eigenlijke gevecht begonnen is? met andere woorden, moeten wij — die vrijwillig dadelijk in de linie zijn teruggetrokken — weder onverwijd uit diezelfde linie deboucheeren, om den vijand in terreinen te gaan bevechten, waaraan wij onze grootste kracht ontleenen, of in terreinen die hem zooveel gunstiger zijn dan ons? Zekerlijk is het antwoord ontkennend.

Maar moeten wij onze passieve linie dan volproppen met troepen voor den passieven weerstand? of moeten wij het overkompleet aan troepen voor de lijdelijke verdediging, gebruiken voor ondernemingen die maar niet dadelijk zijn voorbereid en waarbij men trouwens niet de minste zekerheid heeft van te zullen slagen, omdat zelfs eenigszins voldoende gegevens ontbreken; met andere woorden, moeten wij het te veel aan troepen voor passieve verdediging, dadelijk bijv. in Brabant werpen, zonder dat dáár misschien één vijandelijk soldaat staat, om aldaar één hoogstens twee dagmarschen vooruit te rukken, ten einde daarna te moeten terugtrekken uit gebrek aan een tegenpartij of aan een bereikbaar doel? Ook op deze vraag kan het antwoord niet twijfelachtig wezen.

Doordat wij een kleine Staat zijn, door de sterkte van ons leger, den toestand van onze schutterij en door het passieve systeem onzer defensie, verkeeren wij in het geval van *te veel* troepen te hebben voor zuiver passieve verdediging en van *te weinig* troepen te bezitten, om dadelijk op behoorlijke schaal actief te kunnen handelen. Een natuurlijk gevolg hiervan is, dat men den oorlog zal moeten beginnen met het aannemen van

eene afwachtende houding. Wij zullen, in den toestand waarin wij thans verkeereren, defensief moeten handelen totdat onze reserves, onze schutterijen behoorlijk bruikbaar zijn.

Dan moeten wij actief handelen, *dan* moet het doel zijn, den vijand verdrijven.

Maar men bedenke dat dit alleen mogelijk is door het bezit van goede offensieven, men bedenke dat het ontzet van de belegerde of ingesloten linie, niet *alleen* van buiten kan komen, maar gepaard moet gaan met uitvallen en stooten uit de linie.

In 1629 en 1672 werd ons land alleen door handelend optreden gered.

Toen konden de aanvallen plaats hebben *over* en zelfs *ver* over de grenzen; toen mochten ze worden ondernomen buiten en *ver* buiten de liniën. Maar de verhouding tusschen aanvals- en verdedigingskrachten was toen anders dan thans.

In dezen tijd echter, nu wij verwachten moeten door groote overmacht te zullen worden aangevallen, nu de vijand zich snel kan verplaatsen, de troepen niet meer door tal van vestingen worden afgesloten, het wegnnet hem gunstiger is, de tijdingen hem sneller kunnen bereiken, — zijn aanvallen, waarbij men de gemeenschap met het binnenland geheel loslaat, ja zelfs reeds laat bedreigen, voor ons, vooral in den eersten tijd van den oorlog, onmogelijk.

Het is dan ook zeer te betreuren dat dit denkbeeld van actieve verdediging in ons vertingstelsel zoo geheel is buitengesloten.

Bij Naarden missen wij dit geheel, en hij die aan het waas van offensieve kracht van de stelling van Utrecht eenige be- duidende waarde toekent, bedriegt zich mijns inziens in de eigenschappen die aan zulk eene stelling moeten gesteld worden.

Alleen dan mag van deze stelling eenige hulp worden verwacht, wanneer wij den vijand dwingen zijne afsluitingslinie eene groote lengte te geven en wanneer deze slechts zwak bezet is.

Utrecht toch, ligt met de positie, laag ten opzichte van het oostwaarts liggende terrein; tusschen Utrecht en de forten worden de landerijen voor een deel geïnoneerd en bestaan daarbij uit kleilanden die door een groot aantal — in oorlogstijd hoog gevulde — weteringen en slooten zijn doorsneden, en die bij weinig regen

reeds dras staan; daarbij is het terrein grootendeels open en ligt onder 's vijands vuurbereik.

Het vóórterrein heeft over 't algemeen hetzelfde karakter als de landen binnen de fortенrij, totdat het in het oosten overgaat in het zeer bedekte terrein bij de Bilt en Zeist, dat zich te ver oost- en zuidoostwaarts uitstrekt om het bij de verdediging der N. H. waterlinie ter sprake te kunnen brengen.

Het kan dan ook niet wel anders, of de positie van Utrecht moet hoofdzakelijk een defensief karakter dragen, zonder nochtans dat hieraan het denkbeeld moet worden gehecht, dat de verdediging eerst in de buitenste fortенlinie moet aanvangen, want het defensieve karakter wordt niet verbroken, door het bezetten van eene reeks voorgelegen punten, die meer het oog hebben op de vóórverdediging, dan op actieve handelingen op groote schaal. Groote uitvallen zullen hierdoor echter ook hier nog dan mogelijk worden, als de vijand zijne lange afsluitingslinie zéér verzwakt, door detachering naar elders.

Ook bij de overige deelen der linie vindt men hetzelfde terrein als bij Utrecht. Het zijn nagenoeg overal lage en doorsneden weilanden, die zich deels dras deels geïnondeerd voor de linie uitbreiden, en die elke offensieve handeling op eenigszins beduidende schaal verbieden.

Het bezetten van vooruitgelegen punten, heeft daár dan ook voornamelijk ten doel, de hoofdversterking zoo lang mogelijk te dekken en gelegenheid te geven zich daar beter voor de verdediging voor te bereiden; verder om den vijand zoo mogelijk van den kop van het accès te houden, zoodat hij zich daarop niet kan nestelen en voor afsluiting meer troepen behoeft en eindelijk om het gevoel van veiligheid bij een ieder — dus bij de natie in het algemeen — te vergrooten, omdat men zich veiliger zal achten, als men weet dat de hoofdversterking nog niet dadelijk wordt aangevallen.

Het eenige offensief, dat in de linie gelegen, voor ons bruikbaar en van groote beteekenis is, is dat bij Naarden. Van groot gewicht in deze stelling voor ons:

in het begin, omdat zij ons onze troepen doet gebruiken en deze dus niet tot werkeloosheid worden gedoemd;

altijd, omdat zij steeds, en vooral in den aanvang, een sterke vijandelijke macht vasthoudt;

later, omdat zij ons onschatbare diensten kan bewijzen als het leger is versterkt, uitvallen kan doen, *dán* hier *dan* daar, en dus ook uit Naarden;

in het laatst, omdat zij van het grootste gewicht is, als de vijand terrein naar het westen heeft gewonnen en voor Amsterdam staat.

Het is naar mijne meening dan ook zéér te betreuren, dat de enorme sommen aan Naarden besteed, niet liever ten koste zijn gelegd aan den bouw van een aantal kleinere werken, die op zulk een afstand van de vesting zijn aangelegd, dat hier eene behoorlijke legerplaats wordt verkregen, van waaruit men kan bedreigen en aanvallend kan optreden.

Dit is te meer te betreuren, omdat men mijns inziens, in elk geval toch — nu wij nergens behoorlijke offensieven bezitten en allen op de N. H. Waterlinie kunnen terug trekken — in het terrein om Naarden, zal moeten stand houden, wil men niet dadelijk in eene zuiver passieve honding voor altijd vervallen.

En dat wil, dat mag men niet!

Gaat men er dan ook niet toe over, om reeds in vreedestijd om Naarden een aantal werken aan te leggen, dan zal men in dit nadeel te gemoet moeten komen, door bij ontstaand oorlogsgevaar onverwijld de hand aan 't werk te slaan, om door veld- en tijdelijke werken om Naarden, een geretrancheerd kamp te maken dat een groot deel van het veldleger kan opnemen.

Het is thans niet de gelegenheid om eene gedachteniswisseling uit te lokken over de meerdere of mindere geschiktheid van deze of gene buitenlinie, van dit of dat te bezetten punt; de keuze van de meest geschikte uiterste plaats, zal hier en daar eerst bij gestelde inondatie zijn aan te geven; doch daar men alsdan een aantal hoog noodige dagen zou verliezen, moet men beginnen met eene keuze in vreedestijd te doen. Ik zal de redenen dan ook niet mededeelen die mij tot de keuze van eene reeks punten hebben gevoerd, en het was alleen dat ik eenigszins uitvoerig over de stelling bij Naarden sprak, om bij U de

overtuiging te vestigen, dat hetgeen over deze positie zal volgen, niet uit de lezing kan worden geschraapt.

De tijd die ons, vanaf het ontstaan van oorlogsgevaar, tot het oogenblik dat de vijand voor de linie zal komen, gegund zal worden, om ons geduchte stellingen te maken, is m. i. voldoende en onze krachten toereikend, om eene behoorlijke buitenverdediging te voeren.

Dit oordeel grondt zich deels op 't geen de feiten ons leeren en deels op de uitspraak van bekende krijgskundigen.

Men heeft slechts de geschiedenis van den laatsten Russisch-Turkschen oorlog na te gaan, om daaruit te besluiten, hoe weinig tijd gevorderd wordt, om krachtige verdedigingswerken op te werpen, om zich geduchte liniën te scheppen, die bijna uitsluitend door infanterie verdedigd, voor den vijand onoverwinbare hindernissen opleverden.

Osman Pacha kwam 18 Juli voor Plewna.

Na 20 Juli werd een aanvang gemaakt met het opwerpen van verdedigingswerken.

Op den 30 dier maand — alzoo slechts 10 dagen later — waren meerdere redouten gereed en bewapend, waaronder de 1e en 2e Grivitza-redouten, waarvan er een zéér groot was, zware profielen had, voor geschut- en geweerverdediging was ingericht en waarbinnen zich aarden hutten, munitie-magazijnen enz. enz. bevonden.

300 man die aanvallen, zegt Lewal, verschieten in denzelfden tijd niet meer dan 100 man in stelling en het vuur van den aanvaller heeft de helft van de uitwerking van hetzelfde vuur van den verdediger; in een loopgraafgedekt, heeft de verdediger slechts een kwetsbaar oppervlak van $\frac{1}{3}$, waaruit volgt, dat bij gelijkheid van 't getal strijders, de kansen van aanval en verdediging tot elkaar staan als 1:6; terwijl Brialmont de meening is toegedaan, dat de aanvalskrachten minstens driemaal grooter moeten zijn dan die van de verdediging.

Zonder nu in nadere beschouwing te treden over de meerdere of mindere waarde der te bezetten punten, zal ik alleen de plaatsen aangeven waar m. i. bijv. de duurzame weerstand kan

aanvangen. Ik kan dit met te meer gerustheid doen, daar, wanneer men het met mij eens is dat buitenverdediging moet plaats hebben, de maatregelen die men zal moeten nemen, weinig van elkaar zullen verschillen, waar men de punten ook kiese, terwijl de verdediging der bestaande passieve linie, toch ook in deze beschouwing eene plaats moet bekleeden, zoodat, mochten nog voorstanders eener uitsluitend passieve verdediging deel uitmaken dezer vereeniging, zij, zoo noodig, toch hunne denkbeelden tegenover de mijne kunnen stellen.

De lijn dan waarin de verdediging moet aanvangen, loopt van ongeveer den Eemmond over Eemnes-buiten en Hilversum naar de 's Gravelandsche vaart, welke lijn dan de positie van Naarden omvat.

Zuidwaarts gaande, moeten veld- of tijdelijke werken worden opgeworpen bij Oud-Loosdrecht en bij Egelshoek, welke werken dienen tot het dekken van kleine meer teruggeplaatste batterijen. Van daar springt de lijn over naar de Bilt en loopt met eenige tusschenpunten, over Bunnik naar Houten; vervolgens naar de spoorbaan bij Honswijk; naar Cuilenborgh; naar het punt van samenkomst van spoorbaan Dordrecht—Elst en Noorder-Lingedijk; naar het tegenoverliggende punt op den Zuider-Lingedijk; het Kasteel Vuren; het tegenoverliggende punt westwaarts van Brakel; naar Poederoijen, Giessen, Uitwijk en enkele punten zuidwaarts van Altena, Bakkerskil en Steurgat.

Een groot aantal der aangegeven punten, vooral in het zuidelijk deel der linie, zijn posten, die door de fortbezettingen worden vooruitgeschoven en alwaar de troepen zich versterken — in algemeenen zin — door eene borstwering met eene zoo sterk mogelijke hindernis er *voor* en een bomvrij blokhuis er *achter*.

Hetzelfde doet zich zelfs — zoo men wil — op eenigszins ruime schaal voor bij Utrecht, waar de 1° verdedigingslinie bestaat uit eene reeks versterkte punten, die hier meer, daar minder door afdeelingen van het veldleger worden ondersteund, zoodat de verdedigingsinrichting hier eenigszins afwijkt van hetgeen boven werd aangegeven. Later kom ik op de stelling van Utrecht terug.

Zooals men ziet is het dus feitelijk alleen bij Naarden, dat de N. H. waterlinie, met de tegenwoordige vergeleken, aanzienlijk moet worden uitgebreid.

Daar de thans bestaande linie op meerdere plaatsen reeds twee rijen versterkingen telt, en deze door de vóórverdediging in 2^e en 3^e linie komen, wordt het duidelijk dat eene gelijkmatige verdeeling der bezettingstroepen ondoelmatig zou wezen, ja zelfs schijnt het indeelen van eene eenigszins beduidende bezetting aan troepen uit het leger in de versterkingen der 3^e linie, aftekeuren, en is zelfs het geven van meer dan een uiterst minimum-bezetting aan de versterkingen in 2^e linie te veroordeelen, omdat wij steeds gelegenheid hebben troepen in de werken te brengen en omdat alle beschikbare krachten in eerste linie moeten worden gebracht, daar het niet doelmatig zou wezen, troepen *achter* te houden en werkeloos te laten, als men zich vóór tot het uiterste moet inspannen om stand te houden.

Daar meerdere der vooruitgeschoven positiën en poster, één groep der achterliggende werken dekken, doet men 't best de linie in groepen te verdeelen en aan den kommandant in eene groep, de verdeeling der bezettingstroepen over te laten.

Naar het mij toeschijnt is de groepsindeeling, zooals die in de Bijlage is aangegeven, het meest aan te bevelen.

Uit die Bijlage blijkt, dat 8 bataljons infanterie-bezettingstroepen voor de N. H. waterlinie noodig zijn, die echter hier en daar gesteund moeten worden door afdeelingen van het veldleger, een enkele maal door detachementen uit de bewakingstroepen, en door kleine afdeelingen schutterij. *Hierin ligt het beginsel van eene vaste kern en van eene vlottende hulp.*

Rekent men nu behalve de genoemde 32 compⁿ, nog 16 compⁿ bezettingstroepen noodig te hebben voor andere versterkingen, dan blijkt dat wij van onze geheele beschikbare macht 12 batⁿs bezettingstroepen moeten afzonderen. Dit getal is ontegenzeggelijk zeer klein en zou gevoeglijk op 16 à 20 batⁿs kunnen gebracht worden, maar er bestaat niet veel kans, dat vooreerst die illusie verwezenlijkt zal kunnen worden.

Tot recht verstand der zaak wil ik hier even aanstippen, dat ik de quaestie *of wij genoeg infanterie bezitten om ons land*

behoorlijk te verdedigen, geheel en al buiten beschouwing laat, daar deze vraag niet aan de orde is; alleen is mijn doel, aan te toonen hoe, met de macht waarover wij zullen kunnen beschikken, de N. H. waterlinie het best kan worden verdedigd en daarmee de algemeene landsdefensie nog het meest kan worden gebaat.

Behalve de bovengenoemde 12 batns moeten, na een teruggaan op de N. H. waterlinie, nog ongeveer 8 batns observatietroepen worden afgezonderd, zoodat de oorlog te velde kan worden begonnen met 33, en voortgezet kan worden met 25 batns.

En nu vraag ik nog eens, met deze getallen voor oogen, of die 25 batns, geheel of nagenoeg geheel door de linie mogen worden teruggenomen, om daar *dagen*, ja wellicht *weken* ongebruikt en werkeloos te blijven?

Ik spreek hier *noch* van eene gelijktijdige bedreiging ter zee, *noch* van eene bedreiging aan het Hollandsch diep, vooreerst omdat, zoo wij aan alle kanten gelijktijdig worden aangevallen, eene meer lijdelijke verdediging niemands afkeuring zal opwekken en ten andere, omdat, als de vijand het hoofd voor de N. H. waterlinie stoot, en hij besluit tot een aanval ter zee of tot een tocht uit Brabant naar Holland, hij evenzeer als wij, en nog wel meer dan wij zelfs, tijd behoeft om zulk een tocht te organiseren en te beproeven, en wij dan voldoende tijd en ook voldoende krachten bezitten, om — in het ergste geval met ontruiming van enkele punten — troepen op de bedreigde plaats samen te trekken.

Uit het voorgaande is reeds gebleken, dat onze infanterie bij de verdediging van de N. H. waterlinie wordt gesplitst in mobiele of veldtroepen, bezettingstroepen en observatietroepen, en dat zij wordt opgesteld *voor*, *in* en *achter* de linie. Voegt men hier aan toe, dat de ondervinding reeds geleerd heeft en de toekomst zeker nog zal aantoonen, dat de beteekenis van de infanterie in den vestingoorlog buitengewoon is toegenomen, dan blijkt wel voldoende, dat onze infanterie eene uitgebreide, veelzijdige en hoogst gewichtige taak wacht, die zooveel verscheidenheid in werkkring oplevert, dat het hoog noodig is zich de vraag voor te leggen, of éénzelfde opleiding in vreedstijl wel mogelijk en voldoende is.

Na deze voorafgaande beschouwingen kan het terrein van het meer algemeene worden verlaten, om tot de zuiver begrensde gevallen af te dalen en de infanterie in hare dienstverrichtingen te volgen.

Op het schetskaartje zijn bij Naarden twee liniën aangegeven, die dadelijk bij ontstaand oorlogsgevaar, door de bezettingstroepen, geholpen door burgerwerklieden, versterkt moeten worden. De linie die het dichtst bij de vesting ligt, vormt de reserveverdedigingslinie, de andere is de 1e linie die aanvankelijk volgens de beginselen van de veldversterkingskunst wordt opgemaakt, doch waarvan de profielen naarmate van de gelegenheid en den beschikbaren tijd worden verzwaaard.

Beide liniën vloeien op den uitersten rechtervleugel ineen.

Hilversum voor het front der 1e linie gelegen, moet als voorlinie in de verdediging worden opgenomen, terwijl vóór Hilversum wederom een soort verloren post — een stormvrije infanterieschans voor 1 compagnie — wordt aangelegd.

Ik zal mij tot de 1e verdedigingslinie bepalen.

De artillerieschansen liggen over 't algemeen 3—500 M. teruggetrokken, omgeven door hindernissen en alleen door artillerie bezet. Zij zijn evenwel voorzien van een banket, waarop zoo noodig infanterie kan worden geplaatst. Overigens wordt elke artillerieschans geflankeerd door 2 infanterieschansen, die door nagenoeg rechte loopgraven zijn verbonden. De schansen zijn stormvrij en liggen 1000 à 1200 M. van elkaar, zoodat het tusschengelegen terrein krachtdadig kan worden bestreken.

De uitwerking van het infanterievuur tot ongeveer 1800 M., de geheel bestreken baan tot $\pm$ 400 M., de groote bestreken ruimte tot afstanden van 6 en 700 M., hebben het frontvuur zulk een kracht gegeven, dat elke afdeeling zich in den regel behoorlijk frontaal zal kunnen verdedigen.

De oorlogen hebben in dit opzicht nog geen voldoende gegevens verschaft, maar het komt mij voor, dat de strekking die tegenwoordig bestaat, om voor de infanterie in stelling de gelegenheid te scheppen, in 4 gelederen te vuren, wel eenigszins overdreven is, en het schijnt mij dan ook niet onwaarschijnlijk toe, dat als het vraagstuk van het infanterievuur behoorlijk is opgelost,

vooral als wij eens een goed repeteergeweer zullen bezitten, en wanneer door goede reglementen en oefening eene uitstekende vuurdiscipline zal zijn verkregen, men in de gevaarlijkste oogeblikken, op de meest bedreigde punten met tweegelederenvuur ruimschoots zal kunnen volstaan.

De infanterieschansen worden ingericht voor 1 compagnie, zij moeten gesloten en stormvrij zijn, en dienen granaatvrij onderkomen te bezitten voor minstens $\frac{3}{4}$ der bezetting.

Het zal goed zijn, van afstand tot afstand, b.v. op 600 M. van elkaar, in de infanterieloopgraven blokhuizen te maken voor bijv. 10 of 15 man, die steunpunten vormen als de vijand in de loopgraaf mocht dringen. In de loopgraven zelve moeten zich verder bevinden: kleine granaatvrije schuilplaatsen voor observatieposten en scherpschutters, kleine nissen voor de helft der bezetting, waarin 2 à 300 patronen per man, en hier en daar verspreid, watertonnen.

Eenigszins achterwaarts moet zooveel mogelijk granaatvrij onderkomen worden gemaakt, terwijl hier en daar latrines worden gelegd, die dagelijks met zand of aarde worden gevuld en van plaats worden verwisseld.

In de loopgraaf zelf is tegen direct vuur de beste dekking te verkrijgen door zandzakken, terwijl voor het gevaar dat de projectielen regen kan opleveren, die reeds op groote afstanden wordt afgezonden en die dus onder groote invalshoeken inslaat, het wellicht mogelijk is zich te dekken door losse balken, boomstammen enz., die op hier en daar ondersteunde dwarsliggers rusten.

Bij de baan van 400 M. is het schot uit ons geweer geheel bestrijkend bij horizontale vizierlijn op den grond.

Bij het richten op 1.30 M. boven den grond, levert de baan van 300 M., op 250 M. afstand van den schutter, reeds eene verheffing van 1.80 M.

De bestreken ruimte neemt alzoo af, en zoozeer af zelfs, dat het hoogst noodig is, om daar waar het kan, de infanterie vuurlijn zoo laag mogelijk te nemen. In hooge terreinen dus te verkrijgen door diepe ingraving, in lage door een minimum-hoogte aan de borstwering te geven. Daar echter — wanneer

geen aanval geschiedt en geen doelen te treffen zijn, de loopgraafbezettingen zich *geheel* moeten dekken en het achtergelegen terrein aan het oog van den aanvaller moet onttrokken worden, zal men moeten trachten te verkrijgen: een hoogen dekkenden wal met banket, achter eene lage vuurlijn.

Op bijv. 200 M. vóór de infanterie-loopgraven en schansen, moeten voor het front een groot aantal kleine dekkingen liggen, die door een rechte smalle insnijding voorzien van zeer kleine smalle wijkplaatsen met de loopgraven verbonden zijn. Zij dienen voor kleine afdeelingen, bijv. groepen, halve sectiën enz. en worden beschermd door hindernissen, die op ruime schaal moeten zijn aangebracht. Op hare beurt hebben deze afdeelingen op bijv. 100 M. vóór en vóór-zijwaarts tirailleurputten, die door scherpschutters en posten zijn bezet.

Ziedaar, Mijne Heeren, hoe ik mij voorstel, dat in hoofdzaken de 1^e verdedigingslinie bij Naarden moet worden ingericht.

En nu de bezetting.

Na voorwaarts opgesteld te zijn geweest, na aldaar den aanvaller te hebben opgehouden, doch voor overmacht te zijn uitgeweken, trekt het 33 bataljons sterke veldleger op de Nieuwe Hollandsche Waterlinie terug, *volgens het vooruit vastgestelde plan van verdediging*.

Zekerlijk zal men van die macht 16 bataljons op Naarden kunnen doen marcheeren, die dan met een zestal compagniën bezettingstroepen uit groep I, voorloopig de verdediging der stelling op zich kunnen nemen.

Naar mijne meening is er niet aan te twijfelen, of deze macht is ruimschoots toereikend om eene positie te verdedigen, voor welker versterking men zekerlijk over een tiental dagen heeft kunnen beschikken, en zelfs zal men, als dit noodig mocht zijn, na korten tijd, de macht tot 10 veldbataljons en 6 compagniën bezettingstroepen kunnen verminderen.

Hoe moet nu de positie worden bezet?

Ik zal hiertoe de bezetting met 16 en met 10 bataljons aangeven.

1°. *Bij bezetting met 16 bataljons en 6 compagniën bezettingsinfanterie.*

De infanterieschansen van 1—12 bezet door 1 compagnie;

in de linie van 1—10: 8 veldbataljons en 3 compagniën bezettingstroepen;

in de linie van 10 tot *f*: 4 veldbataljons en 1 compagnie bezettingstroepen;

van *f* tot *g*: 1 bataljon. Eindelijk 3 bataljons algemeene reserve.

Meer gedetailleerd is de opstelling de volgende:

Schans 1 en 2 elk 1 compagnie	= 2 compn.	} 1 batn.
Loopgraaf tusschens schans 1 en 2	= 1 comp.	
" " " 2 en Hilversum = 1 "		
In reserve voor dit deel		1 batn.
Schans 3	1 comp.	} 1 batn.
In Hilversum en de loopgraven aldaar	3 compn.	
In reserve voor Hilversum		1 batn.
Schans 6, 7 en 8 elk 1 compagnie = 3 compagniën.		} 1 batn.
In de loopgraaf tusschen 7 en 8	1 compagnie.	
In reserve voor dit deel		1 batn.
Schans 9	1 compagnie.	} 1 batn.
Loopgraaf tusschen 8 en 9	1 compagnie.	
" " 9 en 10	2 compagniën.	
In reserve voor dit deel		1 batn.
Verspreid in de loopgraven tusschen 1 en 10: 3 compn bezettings-inf.		
Schans 10 en 11 elk 1 compagnie = 2 compagniën.		} 1 batn.
Loopgraaf tusschen 10 en 11	2 "	
Reserve voor dit deel		1 batn.
Schans 12	1 compagnie.	} 1 batn.
Loopgraaf tusschen 11 en 12	2 compagniën.	
" " 12 en <i>f</i>	1 compagnie.	
Reserve voor dit deel		1 batn.
Verspreid in de loopgraaf van 10— <i>g</i> , 1 comp. bezettingstroepen.		
Tusschen <i>f</i> en <i>g</i> , verdeeld naarmate van de behoefte, 1 bataljon.		
Algemeene reserve		3 bataljons.

In de schansen 4 en 5: elk 1 comp. bezettings-infanterie.

20. *Bij bezetting met 10 bataljons en 6 compagniën bezettingstroepen:*

Schans 1, 2, 5 en 6: elk 1 compagnie, zijn 4 compagniën = 1 batn.

Schans 4: 1 compagnie bezettings-infanterie.

Loopgraaf tusschen 1 en 2	1 compagnie.	} 1 batn.
" " 2 en Hilversum	1 "	
In reserve voor dit deel	2 compagniën.	

Schans 3 en 7, elk 1 compagnie = 2 compagniën.	} 1 batn.
Hilversum 2 "	
In reserve voor het vak van 1—3	1 batn
In de loopgraven 3 compagniën bezettings-infanterie.	
Schans 8 en 9, elk 1 compagnie = 2 compagniën.	} 1 batn.
Loopgraaf tusschen 7 en 8 1 compagnie.	
" " 8 en 9 1 "	
In reserve voor dit deel	1 batn.
Schans 10 en 11, elk 1 compagnie = 2 compagniën.)	} 1 batn.
Loopgraaf tusschen 9 en 10 1 compagnie.	
" " 10 en 11 1 "	
In reserve voor dit deel	1 batn.
In de loopgraven verdeeld 2 compagniën bezettings-infanterie	
Schans 12 1 compagnie.	} 1 batn.
Loopgraaf tusschen 11 en 12, 12 en f	
en f en g, elk 1 compagnie 3 compagniën.)	
In reserve voor dit deel	1 batn.

Men heeft dus bij versterkte bezetting: loopgraafbezettingen, speciale reserves voor elk onderdeel en eene algemeene reserve. Elke compagnie uit de loopgraven en schansen heeft met eenige groepen enkele der voorliggende dekkingen bezet, welke groepen, 's nachts, op een klein deel na, worden ingetrokken, hetwelk dan de tirailleurputten door dubbele posten doet bezetten.

Men heeft dus over dag:

veiligheidstroepen in de dekkingen;
troepen gereed tot het gevecht in en bij de loopgraven;
speciale reserves voor elk deel;
eene algemeene reserve;
en 's nachts bovendien:
posten en patrouilles.

De troepen in de loopgraven en dekkingen zijn steeds gevechtsbereid; die uit de loopgraven blijven geheel gedekt achter de borstwering, hebben alleen hier en daar uitkijken staan en soms scherpshutters in het vuur. Zij kunnen, zoo niets op een aanval duidt, tot werkzaamheden in en bij de loopgraven worden gebruikt. Voor hen wordt bij de reserves gekookt; het eten wordt hun gebracht, terwijl zij het, als dit kan, aan de troepen

in de dekkingen doen toekomen. De groepen in de dekkingen zijn steeds gereed om te vuren op officieren, verkenningen, patrouilles, werkers enz.

De dicht achter de loopgraven liggende reserves, zijn dadelijk beschikbaar om naar de loopgraven op te rukken, maar genieten plaatselijk eenige meerdere vrijheid, en worden gebruikt voor de versterkings-arbeid waarmede men nooit gereed kan zijn.

Uit de schansen worden eveneens groepen vooruitgeschoven, terwijl bijv. een sectie steeds op den wal is, de overige sectiën kunnen rusten en werken.

Het voorgaande heeft alleen betrekking op den toestand van rust.

Bij eene artillerie-beschieting zal het, ter voorkoming van groote verliezen, noodig zijn, de troepen uit de loopgraven en schansen in de granaatvrije dekkingen in en achter de stellingen onder te brengen en niet anders dan enkele uitkijken en zoo noodig ook scherpschutters blootgesteld te laten. De bezettingen der kleine dekkingen worden verminderd of in kleinere deelen gesplitst en over meerdere dekkingen verdeeld.

Dient deze beschieting tot inleiding en ondersteuning van een stormaanval, dan zullen, na kortere of langere voorbereiding, 's vijands infanterie-massa's zichtbaar worden en tot den aanval vooruitgaan.

Zijn afstand tot de stelling en de macht die hij vertoont, moeten aangeven, wanneer en hoe sterk de loopgraven dan bezet zullen worden. Bij een ernstigen aanval moet hij, zoodra hij met zijne colonnes binnen het vuurbereik komt — dus bij open terrein op ongeveer 1800 M. — door salvovuur worden beschoten. Dit zal hem dwingen zich reeds dadelijk te ontwikkelen en zijne reserves eenigszins terug te nemen, terwijl de verliezen die men hem kan toebrengen, reeds zeer gevoelig kunnen zijn.

Is het vuur werkelijk goed geleid en goed gericht salvovuur, dan zal het vooruitgaan van 's vijands sterke tirailleurlinie reeds spoedig onregelmatig worden en weldra geheel ophouden, en nog vóór dat 600 à 800 M. zijn afgelegd — dus voor de linie op 1000 à 1200 M. van den verdediger gekomen is — zal zij

dekking hebben gezocht waar zij ze vindt, of zal zij trachten zich aan 's vijands vuur te onttrekken door zich op den grond te werpen.

Groote moeite zal het dan kosten de tirailleurs weder vooruit te brengen en dikwerf zullen noch de aansporingen, noch het voorbeeld der officieren voldoende zijn, om weder beweging in de keten te krijgen. Het middel dat gewoonlijk zal helpen, is het brengen van soutiens in de linie, die dóór de tirailleurketen rukkende, deze moet en zal medenemen. Op die wijze gaat alles op nieuw voorwaarts, doch na eenige honderd meters te hebben afgelegd, zal ook bij deze linie de moreele indruk door het vuur van den verdediger veroorzaakt, de overhand krijgen over plicht en dapperheid. Wederom zal de linie zich dekken of nederwerpen, nogmaals zal zij alleen zijn vooruit te brengen door nieuwe soutiens, en zoo door, totdat de afstand van 200 tot 300 of 400 M. van de stelling is bereikt.

Deze aanhoudende voeding der tirailleurlinie is niet alleen noodig om haar vooruit te brengen, maar ook om de verliezen aan te vullen en haar te versterken, opdat zij genoeg kracht bezitte, om van den afstand van ongeveer 400 M., een overstelpend vuur op den verdediger te kunnen geven; een vuur, dat zóó krachtig moet wezen, dat hij zich niet meer boven zijn plongée durft vertoonen, of weggeschoten wordt wanneer hij dit waagt.

Onder bescherming van dit hevige vuur, als de verdediger alle aandacht op 's vijands vuurlinie gevestigd heeft, alle krachten moet inspannen om met het vuur meester over hem te blijven, naderen de reserves van den aanvaller en rukken met de geheele vuurlinie voorwaarts om de stelling te bestormen.

Uit deze korte beschrijving van den aanval, welke ik hier met opzet gaf, daar zij tevens voor de uitvalsgevechten geldt, laat zich de verdediging gemakkelijk afleiden.

Zoolang namelijk 's vijands troepen nog buiten het vuurbereik zijn blijft alles gedekt en wordt de aanvaller alleen door de artillerie en de scherpschutters beschoten. Wanneer hij het rajon van de eigen vuuruitwerking nadert, worden de troepen uit de dekkingen teruggenomen en de reserves aangetrokken. Binnen

het vuurbereik gekomen, wordt het vuur geopend, blijft geconcentreerd op 's vijands sterke tirailleurlinie en gaat dus met deze mede. Dit is bij een ernstigen aanval dan ook natuurlijk, want alleen uit de voorste en dichte aanvalslinie dreigt het vuur en dit *moet*, het koste wat het wil, worden onderdrukt, althans worden verzwakt, en zekerlijk in kracht onder dat van de eigen troepen worden gehouden; daarbij naderen de volgende soutiens- en reserve-liniën, in de verschillende fasen van den strijd, de tirailleur-keten, en komen dus vrijwillig in de hevig beschoten terreinstrook.

Richtte men daarbij het vuur ook op achter de tirailleurs volgende afdeelingen, dan zou men zijne kracht verdeelen, den aanvaller practisch doen ondervinden dat de veiligheid grooter werd naarmate hij vooruitging, hem dus tot avanceeren aansporen en zijn verlangen om te stormen vergrooten. Dit bewustzijn van veiligheid te vinden naarmate hij voorwaarts gaat, moet tot elken prijs worden weggenomen, en een grondregel moet zijn: dat de lust om te naderen, bij den vijand kleiner moet worden gemaakt, met elken pas dien hij voorwaarts doet.

Zoolang doenlijk moet het vuur in de hand van de officieren en het kader worden gehouden; het moet dus salvovuur zijn en blijven, totdat het, hoewel noode, zal moeten worden losgelaten, wanneer de man, in het laatste stadium van het gevecht, doof wordt voor de bevelen en zijn eenig heil denkt te vinden in een vuur dat hij naar willekeur kan afgeven.

Ziehier, Mijne Heeren, in korte woorden de frontale verdediging, die bij eene behoorlijke voorbereiding in vreedestijd, bij groote vuurdiscipline, bij goede dekkingen en hindernissen, de kansen voor den aanval zeer gering maken.

Ondersteuning van zijwaarts zal onder deze omstandigheden meestal door den verdediger kunnen worden ontbeerd en alleen wanneer de vijand toch dicht opdringt, zal een snel en vastberaden oprukken tegen 's aanvallers flanken, door zelfs kleine afdeelingen uit niet rechtstreeks bedreigde deelen, een zeer aanbevelenswaardige poging zijn, om hem zijn aanloop te doen staken.

Voor al dan, als de verdedigers der rechtstreeks bedreigde deelen moreel geknakt zijn, zich onder de borstwering ver-

schuilen en hun vuur afgeven zonder te richten, zal — als 's vijands vuur door zijn stormloop verzwakt — een vooruitdrijven der manschappen, recht vooruit, nog tot het doen keert maken van den aanvaller kunnen voeren.

Nachtelijke aanvallen kunnen alleen plaats hebben met meer gesloten gehouden troepen; zij moeten gesignaleerd worden door de patrouilles en de posten uit de tirailleurputten, zoodat de vijand ontdekt moet zijn als hij op minstens 150 à 200 M. van de groepen, op gemiddeld 400 M. van de infanterie-loopgraven gekomen is. Wil de verdediger den aanval passief afslaan, dan dient dit plaats te hebben door salvovuur met vlak aangelegde geweren; wil hij echter actief optreden, dan moet hij tot den tegenaanval vooruitgaan.

Door de groote vuuruitwerking, de snelle wijze van vuren, de groote kansen van verwarring bij het vooruitgaan gedurende den nacht, schijnt het mij toe, dat de passieve houding, bij nacht de voorkeur verdient, vooral als de vijand niet geregeld belegert, dus nog niet dicht bij is met zijne loopgraven en alzoo zijn aanval niet van zeer nabij kan beginnen.

Is nu de nachtelijke aanval gesignaleerd, dan wordt door de loopgraaf-bezetting, bijv. gedurende 10 of 15 minuten, een salvovuur van 3 of 4 salvo's per minuut afgegeven. Is van den vijand dan niets te bespeuren, dan gaan kleine patrouilles vooruit om hem te zoeken, waarna, zoo ze op hem stooten, het salvovuur herhaald wordt en zoo door.

Bij de bovenbeschreven aanvallen, die in enkele uren beslist worden, waarbij men als 't ware op 't meest onverwacht geplaatst wordt in een toestand van gevaarlijke bedreiging, waarin de vijand plotseling verschijnt en snel nadert, waarin eigen troepen moeten oprukken en zich moeten plaatsen; in een woord, in een toestand waarin alles leven, alles beweging is, waarin men aan zoo velerlei indrukken in weinige oogenblikken is blootgesteld, is het duidelijk, dat in de practijk, van de groote massa niet die bedaardheid, die koelbloedigheid te wachten is, die vereischt worden om goed gericht individueel vuur op de juiste afstanden te geven.

Van de hoofdmassa kan men in zulke omstandigheden zeker niet meer verwachten en eischen, dan blinde opvolging van de bevelen der aanvoerders, die door kalmte en zelfopoffering het dalende zelfvertrouwen eenigszins weten te verheffen. Zij zijn het, die moeten nagaan, waarop, op welke afstanden en hoe moet worden geschoten; zij zijn het, die meester moeten zijn en blijven van een toestand, die zóó veel afwisselende gestalten kan aannemen.

Het salvovuur is het hoogst noodzakelijke middel om dit doel te bereiken, een middel dat, zooals reeds werd opgemerkt, slechts door dwang wordt prijsgegeven, als de zucht tot zelfweer bij den soldaat, in de laatste oogenblikken van den strijd, het overwicht krijgt boven gehoorzaamheid.

Wordt echter de stelling eenvoudig ingesloten of geregeld belegerd, dan komt de verdediger meer in een toestand van rust en van kalmte.

Het geheel kan dan beter worden overzien, vele vraagstukken laten zich als 't ware vooruit oplossen, de verschillende toestanden ontwikkelen zich langzaam en het wordt mogelijk met meerder bedaardheid, met grooter overleg te handelen. Het individueele, het indirecte vuur treden op den voorgrond, de scherpschutters — de eigenlijke bezettingstroepen — krijgen een grooteren werkkring, die volkomen evenredig wordt met hunne speciale opleiding in vreedstijd.

Te ontdekken, waar en wanneer het geregeld beleg zal worden begonnen, is de taak die rust zoowel op het hoofdkwartier als op de patrouilles en de posten uit de tirailleurputten.

Die taak is hoogst moeilijk en zal soms zelfs niet vervuld kunnen worden.

Om te kunnen nagaan hoe 's vijands voornemen kan worden ontdekt en hoe hiertegen gehandeld dient te worden, moet met een enkel woord worden aangegeven, welken weg de vijand zal volgen.

Vóór het invallen der duisternis zal hij enkele officieren of wel verkleede officieren of soldaten vooruit doen sluipen, die zich zullen opstellen in de lijn waar de parallel zal worden geopend, en verder zoodra de duisternis is gevallen, een groot

aantal werkers in alle stilte in die lijn brengen, die, gedeckt door eene sterke tirailleurlinie, zich zoo snel mogelijk moeten ingraven.

De verdediger heeft dus die vooruitsluipende officieren of manschappen te observeeren; tegen het invallen der schemering veel en sterke patrouilles uit te zenden en die officieren enz. te verdrijven.

Opent de vijand toch de parallel, dan moet hem dit worden belet door een uitval of door het vuur.

Aan dit laatste wordt door mij, om de vroeger aangegeven redenen de voorkeur gegeven.

In normale omstandigheden zal de 1e parallel op 800—1000 M. worden geopend, terwijl de beschermende tirailleurketen 1 à 300 M. zal worden vooruitgeschoven. De strook, waarin men dan ook mag aannemen dat de vijand zich ophoudt, bedraagt alzoo ongeveer 400 M., en ligt gemiddeld van 600—1000 M. van den verdediger.

Meemt men nu de trefferreeksen met 1 vizier enz. voor zich, dan blijkt uit die Bijlage dat:

op 600 M. vurende, de schoten vallen van 420— 770 M.

„ 700 „ „ „ „ „ 590— 830 „

„ 800 „ „ „ „ „ 680— 920 „

„ 900 „ „ „ „ „ 810—1080 „

zoodat, met deze vizieren vurende, het geheele terrein tusschen 400 en 1100 M. onveilig wordt gemaakt.

Om echter 's nachts te kunnen schieten moeten over dag de geweren gericht worden; en dit moet geschieden met behulp van kleine richtbokken, met vorken, gleuven in de borstwering enz.

Gebruik makende van die hulpmiddelen wordt dan zoo noodig het vuur den geheelen nacht doorgezet.

Lukt het den aanvaller toch zich in te graven, dan moet hem over dag worden belet de dekkingen te verbeteren; het vuur van kleine groepen en dat van de scherpshutters treedt dan geheel op den voorgrond, die van af dat oogenblik een onafgebroken reeks van werkzaamheden zullen krijgen.

Naarmate het den vijand gelukt zich beter te dekken, verliest

ook het directe vuur meer en meer aan effect en zal men, om den vijand te treffen, enkele scherpschutters, kleinere of grootere groepen, ja zelfs geheele afdeelingen meer achterwaarts moeten plaatsen om den vijand te kunnen raken. De invalshoek op 1800 M. bedraagt slechts ruim $14^{\circ} 14'$, zoodat bij een dekkenden wal van 3 M. hoogte, een staande man eerst op 5 M. achter de kruin wordt getroffen. Ons geweer levert op 1800 M. nog in geen deele het maximum van zijn vermogen. Beide omstandigheden schijnen het aanbevelenswaard te maken, onze bezettingstroepen een vizier te geven, dat toelaat op veel grooteren afstand dan 1800 M. te vuren. Hiervoor zou in aanmerking kunnen komen het vizier beschreven en afgebeeld in de „Revue Militaire de l'étranger” van 5 Juli 1879, n°. 462.

Het beletten van het maken der 1e parallel is moeilijker dan het bemoeilijken van den aanleg der 2e enz., omdat als eens de 1e geopend is, de aanvaller zich zelven grenzen heeft gesteld en met betrekkelijke nauwkeurigheid zich de plaats voor de 2e laat bepalen. Het schot van de infanterie wordt bestrijker en zekerder; bij uitvallen zijn slechts kleine afstanden te doorloopen, zoodat zij veelvuldiger moeten voorkomen naar mate de vijand nadert.

Alvorens afscheid te nemen van de positie van Naarden, wil ik nog opmerken dat het mij raadzaam voorkomt, om zoo spoedig mogelijk in die legerplaats een groot deel der dd. schutterij en der aanvullingsbataljons samentetrekken.

Men vindt daar een uitmuntend oefeningsterrein, gewent er de troepen te leven onder het kanongebulder en heeft gelegenheid hen den oorlogsdienst practisch en in den kortsten tijd te leeren. Na enkele dagen oefening in de reglementen, in het stramme exerceeren en in het schijfschieten, kan men ze in kleine afdeelingen *met* andere troepen in de loopgraven brengen, om daar den dienst te leeren en de oefeningen in het schieten te vervolgen, ten einde hen daarna den bezettings- en den veiligheidsdienst alleen te doen verrichten en hun ten laatste enkel of grootendeels de verdediging der positie toetevertrouwen.

Herinner ik mij wel gelezen te hebben, dan was het Tottleben

die de nieuwaankomende rekruten op soortgelijke wijze voor Plewna in den kortstmogelijken tijd deed afriichten.

Ik verlaat hiermede de legerplaats bij Naarden om mij naar de positie van Utrecht te wenden en daarmede een stap nader te doen tot de verdediging van de meer passieve linie.

Een enkele blik op de kaart doet reeds zien dat de verdediging van de stelling bij Utrecht een geheel ander karakter moet dragen dan bij Naarden, en dat men zich hier meer bevindt op het gebied van de buitenverdediging der forten. Alleen dan ook daár, waar de vijand betrekkelijk dicht zal kunnen naderen zonder beschoten te kunnen worden, zooals bij de Bilt, of daár waar de buitenpositiën ver van de forten liggen, zooals de spoorbaan bij Bunnik en Houten, is het noodig min of meer zelfstandige stellingen te maken, terwijl men op de overige punten met eenvoudige infanteriedekkingen en granaatvrij onderkomen kan volstaan.

Stormaanvallen, ondernomen over de deels drasse en van hoogge vulde slooten in alle richtingen doorsneden weilanden, waarop niet de minste terreingolven zichtbaar zijn, zijn niet goed denkbaar en althans niet uitvoerbaar met *die* verrassende snelheid, waarmede zij in hoog-terrein kunnen worden ondernomen. Uit enkele bezette punten, zooals Bureveld, Oostbroek, Vinkebuurt, Bunnik, de Tuurluur, Gaudievenboom en Rijsbrug, kan het geheele voor- en tusschenterrein worden bestreken.

Gedekt door weteringen en slooten, moet het gevoel van veiligheid voor de in die punten opgestelde infanterie-afdeelingen groot zijn en dus van gunstigen invloed wezen op hunne kalmte, op de juistheid van hun schot, en dus ook op de sterkte der bezetting. Het individueele vuur wint hierdoor in deze stelling aan beteekenis.

Wordt men in hooge terreinen door kleine terreingolven dikwijls genoopt de infanterie achter hooge wallen te plaatsen, en moet men daardoor de groote voordeelen van eene verre bestreken baan dikwijls prijsgeven om de plooiën te kunnen inzien, hier, waar niet de minste golving zichtbaar is, kan men de schutters liggende opstellen achter een lagen wal en daardoor het

terrein tot een afstand van 420 M. ongeveer, geheel bestrijken.

Het vuren op groote afstanden verliest hierdoor in deze terreinen een deel van de waarde, en nog meer, wanneer men bedenkt dat de vijand slechts langzaam kan naderen en dus lang onder het vuur moet blijven.

Hoewel op groote doelen het vuur op groote afstanden ook hier *kan* voorkomen, zal men in den regel den aanval tot 7 à 800 M. kunnen doen naderen alvorens het vuur te openen. Men heeft dan minstens 31 of 27 M. bestreken ruimte en een terreinstrook van 240 M., die onveilig wordt gemaakt.

Nachtelijke aanvallen zijn hier zeer moeilijk uitvoerbaar en dus weinig te vreezen, en al gelukte het den vijand zich 's nachts van eenig punt meester te maken, dan zou het hem in *één* nacht ten eenenmale aan tijd en middelen ontbreken, om het veroverde punt met zijne afsluitingslinie behoorlijk en gedekt te verbinden. Bij het aanbreken van den dag zou hij daar dus staan, zonder ondersteund te kunnen worden, blootstaan aan het vuur uit onze batterijen en, na kortere of langere beschieting, gemakkelijk te verdrijven zijn.

Voorzien van nieuwere richtmiddelen, zal de bezettings-infanterie uit meerdere forten aan de vóórverdediging kunnen deelnemen. Door hare hooge plaatsing op de wallen, kan zij zonder bezwaar over de voorliggende troepen schieten en op die wijze door indirect vuur tot op afstanden bijv. van 2500 of 3000 M., den vijand in zijne dekkingen en batterijen afbreuk doen.

Het beginsel moet *hier* en *overal* en *altijd* voorop worden gesteld, dat een ieder die een werkkring *kan* verkrijgen, ook aan de verdediging *moet* deelnemen. Het is dan ook volstrekt geen zaak te zeggen: de eigenlijke fortbezetting blijft werkeloos, zolang de eigen troepen vóór de versterking staan. Integendeel, door uit de forten, door groepen en zelfs door grootere afdeelingen gewichtige punten te doen beschieten, kan men belangrijke resultaten verkrijgen.

Uit het voorgaande kan gemakkelijk worden afgeleid dat voor de verdediging der positie betrekkelijk weinig troepen noodig zijn.

Ik voor mij geloof dat men hier met 10 compagniën bezet-

tingstroepen en 6 veldbataljons wel kan volstaan en dat deze alsdan volgenderwijze kunnen worden ingedeeld :

In twee schansen bij de Bilt	2 compagniën	} 1 bataljon.
In de loopgraven om de Bilt	2 " "	
In reserve voor de Bilt		1 bataljon.
In de schansen bij Houten	2 compagniën	} 1 bataljon.
In de loopgraaf bij Houten	2 " "	
In reserve voor Houten		1 bataljon.
In schans 3, Bureveld, Oostbroek, Vinkebuurt, Bunnik, Tuurluur, Gaudievenboom en Rijnsbrug 5 compagniën be- zettingstroepen.		

Reserve voor het deel Bureveld—Rijnsbrug, 2 bataljons.

In de forten 5 compagniën bezettingstroepen.

Door gebruik te maken van weteringen, dijkjes, spoordijken, perceelen hout, en door de evenwijdig aan het front loopende communicatiën achter zich te houden, krijgt de linie van de vóórverdediging een onregelmatig beloop.

Daar het onmogelijk is zich hier diep en het zelfs onraadzaam schijnt zich eenigszins beduidend in te graven, krijgt de versterkingsarbeid hier een geheel ander karakter en wordt tijd-roovender dan bij Naarden. Aanvoer van zand en aanmaak van zeer groote hoeveelheden bekleedingsmiddelen zijn hier bepaald noodig, de ingravingen verdwijnen en maken plaats voor geheel opgewerkte dekkingen, en nog meer dan bij Naarden zal zich hier de behoefte aan granaat- en bomvrij onderkomen doen gevoelen.

De dienst van de troepen kan in deze stellingen eenvoudig wezen. Het geheel open terrein maakt dat een aanval vroegtijdig kan zijn ontdekt, zoodat meer tijd beschikbaar is om troepen aantetrekken en de dekkingen niet sterk bezet behoeven te worden. Het grootste deel kan dan in gewone omstandigheden in de granaatvrije dekkingen worden ondergebracht. 's Nachts zullen de dekkingen sterker bezet en van daar posten moeten worden vooruitgeschoven.

Het maken van aanvalswerken zal voor den vijand even bezwaarlijk zijn als het maken van verdedigingswerken voor ons. Ook hij zal dus met aangevoerden grond en met massa's be-

kleedingsmiddelen moeten werken en aan één nacht niet genoeg hebben om zich behoorlijk te dekken.

Het geregeld beleg zal voor hem dan ook ontzettende moeilijkheden bevatten en wellicht onder de onmogelijkheden kunnen gerangschikt worden, want hij zal moeten naderen, of wel grootendeels ongedekt, of wel in het water.

Behalve de stellingen bij Naarden en Utrecht, is het alleen nog de positie Honswijk—Everdingen, die buitenverdediging op eenigszins ruime schaal te voeren heeft. Door toevoeging van 1 veldbataljon zal het mogelijk wezen, daar, aan de spoorbaan en in Cuilenborgh stand te houden. Daar echter de maatregelen hetzelfde karakter dragen als die welke bij Utrecht moeten genomen worden, zal het onnoodig zijn hier stil te staan.

De overige versterkingen der linie zijn posten op accessen, waarbij, zooals vroeger reeds werd aangegeven, eveneens vóórverdediging moet worden gezocht. Op welken afstand die vóórverdediging moet aanvangen, hangt af van de aansluiting van de inondatie aan het accès en van hare breedte; van de gesteldheid van het accès zelve en van het neventerrein. Hoe beter aansluiting van de onderwaterzetting, hoe meer doorsneden het geïsondeerde terrein, hoe minder krommingen in het accès, des te verder kan men vooruitgaan. Zoo mogelijk houde men dorpen, hooge uiterwaarden en binnendijksche perceelen achter zich en bij voorkeur zoeken men nauwe punten bij sluizen enz.; in het algemeen in het oog houdende, dat de plaats het best zal gekozen zijn, als de vijand gedwongen wordt den post te veroveren vóór hij er toe kan overgaan het hoofdwerk met kans op succès te beschieten.

Hoewel de sterkte der fortbezetting van invloed is, speelt zij een ondergeschikten rol en hier zijn de reglementair voorgeschreven afstanden voor voorposten en veiligheidstroepen niet van kracht. Zijn de vooruitgeschoven posten goed aangelegd en ingericht, van *rondom* gedekt door hindernissen, en hebben zij vóór zich een schootsveld van 800 à 1000 M., dan zullen stormaanvallen, zelfs op posten door 15 à 20 man bezet, schipbreuk lijden op het salvovuur van den verdediger. *Niet genoeg*

kan de aandacht gevestigd worden op bomvrij logement en hindernissen *rond* den post; beide zijn hoofdvorwaarden voor de goede verdediging.

Zoodra de eerste post gereed is, is het werk geenszins afge-loopen, maar moet onverwijld worden overgegaan om op een gunstig achterliggend punt een tweeden post te maken, en zoo door tot aan het hoofdwerk.

's Nachts moeten deze posten zich beveiligen door vóór- en zijwaarts in de inondatie enkele manschappen te plaatsen, terwijl patrouilles en detachementen uit het hoofdwerk 's nachts de gemeenschap moeten onderhouden.

Ik doe nu wederom een stap terug en kom daardoor tot de verdediging der bestaande duurzame versterkingen.

Op eenig punt of in eenig vak, zal, althans kan een oogenblik komen, dat de verdediger is teruggedreven en dat de duurzame versterking en de vijand van aangezicht tot aangezicht zullen staan. Doch ook voor dit geval geldt voor elke versterking de regel, dat buiten het fort zoolang mogelijk troepen moeten blijven. Ook hier dus op kleiner schaal en meer ineengedrongen, troepen in loopgraven of achter dekkingen met voorliggende groepen en daarvoor geplaatste posten, die naarmate de vijand nadert, ten laatste in den bedekten weg — zoo deze er is — aan het fort sluiten en de forten onderling verbinden, of wel in de inondatie of aan de rivier te niet loopen. Ligt het fort niet op een smal accès, dan wordt de bewaking en verdediging van het tusschenterrein opgedragen aan afzonderlijke afdeelingen. Verdedigt de post echter een smallen toegang door de inondatie, dan plaatst de bezetting 's nachts zijwaarts posten in de onderwaterzetting, die aansluiten aan de keten door de bewakingstroepen opgesteld.

De moeilijkheden om de posten in front aan te vallen, zullen den vijand tot nachtelijke ondernemingen in den rug aansporen, het doordringen moet dus worden belet, althans worden geobserveerd, en mocht het hem dan ook al gelukken in den rug van het fort op het accès te komen, dan moet hij daar stuiten

op *niet te overwinnen* hindernissen en op detachementen die zoowel door de fortbezetting als door de observatietroepen op het accès zijn opgesteld.

Het krachtige vuur dat de vijand gewoonlijk op de werken zal onderhouden om aan zijne naderingen te kunnen werken, zal het dikwijls onmogelijk maken het infanterievuur van de hoofdwallen te onderhouden. De troepen zouden dáár zulke verliezen lijden, dat men beter zal doen, door hetgeen voor het afslaan van een stormaanval noodig is nagenoeg geheel in de bomvrije gebouwen onder te brengen, de rest uit het werk te nemen en zijwaarts en zelfs achter het fort op te stellen, om van daar, door aanhoudende salvo's en door indirect vuur, 's vijands werkers en batterijbedieningen te treffen. Met behulp van horden, fascinen, schanskorven en aardzakken, zullen de bezettingen van kleine dijkposten dikwijls in de inundatie kleine dekkingen voor een gering aantal manschappen kunnen maken, die door weinige scherpshutters bezet, den vijand van zijwaarts veel kwaad zullen kunnen doen. Heeft men, zoolang de eigen troepen het voorterrein — in ruimeren zin genomen — bezet hielden, in het fort kunnen volstaan met enkele uitkijken en posten voor politiedienst; zoodra fort en vijand tegenover elkaar staan, zal de veiligheidsdienst in de versterking grooter omvang moeten krijgen en waargenomen moeten worden door een of meer wachten naargelang van de grootte en de inrichting van het fort. Zoo bijv. kunnen kleine dijkposten volstaan met een wacht in het reduit, terwijl groote forten, front-, flank- en reduitwachten moeten bezitten. Over dag kan men dan volstaan met enkele manschappen voor de veiligheid en enkele posten voor de politiedienst, b.v. bij bruggen, magazijnen enz. 's Nachts moeten zich echter posten bevinden op den hoofdwal, en wel meer in getal naarmate de vijand naderbij is. Behalve deze wachten, die ook de patrouilles in het vóór- en zijterrein geven, moet zich in elk werk eene afdeeling bevinden, die onmiddellijk beschikbaar is om tegen een storm op te treden. Bij onze forten, waarin steeds troepen kunnen worden gebracht en genomen, mag men niet als basis een vaste bezetting nemen, die door 3 deelen, en $\frac{1}{3}$ bestemmen voor wachtendienst, $\frac{1}{3}$ voor piket en

$\frac{1}{3}$ in rust; maar men moet vragen: hoeveel is noodig voor wachtdienst, hoeveel noodig om een storm af te slaan; krijgt men hierdoor meer dan $\frac{2}{3}$ der eigenlijke bezetting, dan doet men beter het getal manschappen, dat mag rusten, kleiner te nemen, of wel den piketdienst 'snachts geheel of gedeeltelijk te doen waarnemen door afdeelingen der troepen buiten het fort, liever dan uit te zuinigen op de wachten en piketten.

Om de dienstregeling in een fort door een voorbeeld op te helderen, volgt hier de troepenindeeling in eene versterking, die eene frontcaponnière, zes flankkazematten, een reduit, twee toegangen tot het fort en een bedekten weg heeft.

Om behoorlijk voor de veiligheid te kunnen waken zal men hier 4 wachten noodig hebben, als:

1 frontwacht,

1 wacht in de rechter- en 1 in de linker toegangspoterne, en
1 in het reduit.

De frontwacht

plaatst 'snachts:

2 dubbele posten in de voorsaillanten,

3 enkele „ op den hoofdwal, waarvan 1 bij de caponnière,

1 voor 't geweer,

1 op de brug van de caponnière,

4 in de poternen van de kazematten.

Over dag:

2 enkele posten in de saillanten van het voorfront,

1 „ post op den hoofdwal bij de caponnière,

1 „ „ op de brug van de caponnière,

4 „ posten in de poternen van de flankkazematten,

1 „ post voor 't geweer.

'sNachts zijn dus noodig 13, over dag 9 posten, zoodat de wacht 'snachts 39 man sterk moet zijn, en men over dag met 27 man zou kunnen volstaan.

De wacht in de rechter toegangspoterne

heeft 'snachts:

5 dubbele posten in den bedekten weg en bij de brug,

1 „ post in de rechter saillant van het keelfront,

- 1 enkele post op het rechter zijfront,
- 1 " " in de poterne naar de rechter flankkazemat,
- 1 " " voor 't geweer.

Over dag:

- 1 enkele post in den saillant,
- 1 " " achter de barrière op de brug,
- 1 " " boven zich op den hoofdwal,
- 1 " " in de poterne van de flankkazemat,
- 1 " " voor 't geweer.

's Nachts zijn dus noodig 15, over dag 5 posten, zoodat de wacht sterk moet zijn 45 man.

De wacht in de linker toegangspoterne
plaatst 's nachts:

- 1 dubbele post achter de barrière op de brug,
- 5 enkele posten in den bedekten weg,
- 1 dubbele post in den linker saillant.
- 1 enkele " op het linker zijfront,
- 1 " " voor 't geweer,
- 1 " " in de poterne naar de linker flankkazemat.

Over dag:

heeft deze wacht dezelfde posten als de wacht in de rechter toegangspoterne. 's Nachts zijn dus noodig 12 posten, over dag 5 posten, zoodat de wacht 36 man sterk is, waarvan echter een deel over dag kan werken of rusten.

De wacht in het reduit

plaatst 's nachts:

- 2 dubbele posten achter de barrières op de bruggen,
- 1 enkele post voor 't geweer.

Over dag:

- 2 posten op het reduit,
- 1 enkele post voor 't geweer.

De wacht wordt echter b.v. 40 man sterk gemaakt, omdat zij de patrouilles in het buitenterrein moet geven.

In het geheel worden dus voor wachtdienst gebruikt 160 man.

Behalve deze wachten zal men nu hier 's nachts 2 compagniën piket moeten hebben, terwijl men nog 1 compagnie zal dienen te bestemmen voor reserve en 1 compagnie in het reduit. Een

van de 2 compagniën die piketdienst verrichten, kan elken avond uit de troepen buiten het fort worden verstrekt.

De wachten uit het fort komen na den wachtdienst op piket, daarna in rust en daarna op wacht en zoo door.

De reduitbezetting is zelfstandig, heeft een eigen wacht en een eigen piket.

De handelingen tegen bestorming, tegen het openen der 1^e parallel, tegen het geregeld beleg, zijn met kleine en ondergeschikte variaties, over het algemeen dezelfde als bij Naarden werden beschreven. Ik zal dus hierbij niet verder vertoeven, doch den laatsten stap teruggaan, en daardoor bij de troepen, belast met den observatiedienst der inondatie, komen, om de dienstregeling dier afdeelingen te leeren kennen.

Deze troepen met het gros verdeeld op de steunkade der inondatie, moeten het rajon hunner waarneming en bewaking zoover mogelijk vooruitbrengen.

In den aanvang — wanneer zoowel de stellingen bij Naarden en Utrecht als de werken bij Loosdrecht en Egelshoek nog in onze handen zijn, is eene aaneengesloten bewaking der inondatie noordwaarts van de Tienhovensche kade onnoodig, en zal men kunnen volstaan met het plaatsen van kleine detachementen aan den koornmolen de Lelie, de knie in de Bloklaan, Breukelenveen, Tienhoven en Westbroek, terwijl dan het overkompleet aan observatietroepen het vlottende deel der bezettingen kan uitmaken. Neemt men echter aan — om den dienst van de observatietroepen door een voorbeeld op te helderen — dat de werken bij Oud-Loosdrecht en Egelshoek verloren zijn en dat een nieuwe post bij de brug in Oud-Loosdrecht is gemaakt, dan zal men hieruit ook gemakkelijk tot de dienstregeling voor de andere gevallen kunnen geraken.

In het onderstelde geval nu, plaatst de bezetting van Kijkuit een gedetacheerden post van b.v. 10 man aan de samenkomst van de Zuwe en de Kortenhoefsche Zuwe; eene te Vreeland opgestelde compagnie plaatst een post, over dag 10, 'snachts 20 man sterk, aan den koornmolen de Lelie; eene compagnie uit Loenen detacheert eene sectie naar de brug in Oud-Loosdrecht en 'snachts nog 1 sectie naar de knie in de Bloklaan; de com-

pagnie van achter het fort Kraaijenest wordt vooruitgeschoven in het dorp Tienhoven, heeft 1 sectie in Breukelenveen en een gedetacheerden post tegenover de Tienhovensche kade; de compagnie uit Maarsseveen plaatst een post van 10 man bij Stadzicht, terwijl eindelijk de compagnie uit Zuilen voorloopig gedeeltelijk in Westbroek wordt opgesteld. Behalve deze troepen liggen in Maarsseveen 3, in Breukelen-St.-Pieter 2 en in Nieuwersluis 2 compagniën in reserve, zoodat de geheele bewakingsdienst noordwaarts van Utrecht 3 bataljons vordert.

De voorste waarnemingslinie loopt dus over de Lelie, Oud-Loosdrecht, Breukelenveen, Tienhoven naar Westbroek.

Over dag blijven de vooruitgeschoven posten bijeen, hebben slechts enkele uitkijken, en in opdracht, 's vijands voorbereidselen voor een doordringen gade te slaan, vijandelijke detachementen en patrouilles terug te wijzen en deze te beletten zich ergens in de nabijheid te nestelen. 's Nachts lossen de posten zich op in eene dunne keten langs de Kortenhoefsche Zuwe, het Fransche pad, de Bloklaan, den weg door Breukelenveen en den weg van Tienhoven over Stadzicht naar Achttienhoven. Staan deze wegen onderwater, dan heeft de bewaking, even als op het Muijerveld, langs dezelfde lijn plaats op schuiten, vloten of door staande posten op droge plekken in de inondatie. Op deze wijze kan over dag worden volstaan met $\pm$ 20, 's nachts met ongeveer 300 posten.

Een ieder zal wel begrijpen dat een aanval in den rug der inondatie niet in enkele uren wordt bedacht, voorbereid en uitgevoerd, zoodat, wanneer door de observatieposten over dag nog niets is waargenomen, een aanval gedurende den nacht niet waarschijnlijk is. Om op zijn gemak en min of meer in 't geheim voorbereidende maatregelen te kunnen treffen, moet de vijand beginnen met de observatieposten terug te drijven, en dit is op vele punten hoogst moeilijk, op enkele zelfs vrijwel onmogelijk. Ook de troepen op de steunkade opgesteld, moeten een deel voor wachtdienst afzonderen, over dag manschappen plaatsen die in gemenschap zijn met de observatietroepen en 's nachts veel doen patrouilleeren. Overigens versterken zij hunne opstelingspunten, voordeelig gelegen tusschenpunten, en *voornamelijk*

de plaatsen van samenkomst van de accessen met de steunkade. Hierdoor sluit men den doorgedrongen vijand in vakken op, die voor hem de geringste voordeelen opleveren.

Waagt de vijand over dag eene poging tot doordringen, dan rukken de troepen naar het bedreigde punt. Bij een aanval bij nacht, zal het wellicht het best zijn, dat alleen de versterkte punten bezet blijven en de vijand tot het aanbreken van den dag opgesloten wordt gehouden. Eerst dan kan worden beoordeeld of men offensief tegen hem zal optreden. In de meeste gevallen zal het overweging verdienen, om den vijand te laten daar waar hij is, en hem alleen met artillerievuur te beschieten, waardoor, bij hardnekkige passieve verdediging der door ons versterkte punten, zijn toestand spoedig onhoudbaar zal worden.

Het schijnt niet ondienstig nog met een enkel woord te wijzen op het groote verschil dat in den toestand der linie benoorden en bezuiden de Lek, vooral met het oog op den bewakingsdienst, bestaat. In het noordelijk deel liggen de versterkingen veel dichter bij elkaar dan in het zuiden; het aantal accessen is daar beduidend meer dan hier. Door dien toestand kan men in het eerste vak een gedeelte der observatietroepen op de accessen vooruitschuiven, ze tevens dienstbaar maken aan het bewaken van het accés in den rug, aan het steunen van het fort en door hen den bewakingsdienst als het ware uit de flank en tevens verder van de steunkade doen verrichten.

In het zuidelijk deel liggen de forten dicht bij de steunkade en van elkaar gescheiden door eene inondatie van 8 à 9000 M breedte; de observatiedienst kan hier dus niet van de accessen uitgaan, maar moet van de steunkade recht voor zich uit plaats hebben. Dit maakt dat de observatie hier dichter bij de steunkade moet aanvangen dan in het noorden. De veiligheid is hierdoor minder. Voegt men hieraan toe dat de vijand tusschen Everdingen en Asperen doorbrekende, dekking vindt achter den hoogen Diefdijk, geen terreinafscheiding ontmoet, doch integendeel zich dan gemakkelijk kan meester maken van de dorpen Schoonrewoerd en Zijderveld, die belangrijke steunpunten voor hem vormen, dan blijkt het voldoende, dat aan den observatiedienst in dit terrein de grootste zorg moet worden besteed.

De versterkingen, zooals het Spoel en het versterkte punt op den Lingedijk, dekken zich vóór en zijwaarts; aansluitende aan de uiterste posten, moeten de observatiewachten van de bewakingstroepen worden opgesteld. Hierdoor krijgt men echter eene lijn die omstreeks op 1500 à 2000 M. evenwijdig aan den Diefdijk loopt.

Die afstand is te groot voor een niet bevaarbare inondatie en het komt mij dan ook voor, dat men het best zal doen door hier, van af den Diefdijk, bijv. op onderlinge afstanden van 1000 M., loodrecht op dien dijk, zeer smalle, op vele punten door bruggen afgebroken dammen van gemiddeld 1000 à 1500 M. lengte te maken die in eene verbreeding eindigen en door hindernissen gedekt worden.

De koppen van die dammen worden dan verder door gespannen ijzerdraad verbonden, terwijl op de punten van samenkomst van dam en steunkade, dekkingen of blokhuisen worden gebouwd. Over dag zijn de koppen van die dammen alleen door kleine afdeelingen bezet, die voor observatie dienen en vooral ten doel hebben om patrouilles enz. terug te drijven en om werkers te beschieten. 's Nachts worden die posten versterkt tot b.v. 30 man, die zich dan deels oplossen in posten op b.v. 100 M. van elkaar.

Aan den Diefdijk heeft men 7 van deze dammen noodig, zoodat 's nachts $7 \times 30 = 210$ man of 1 compagnie de postenlinie vormt.

Wanneer men nu verder op den Diefdijk 4 veldwachten plaatst op ongeveer 2000 M. van elkaar en 's nachts op de ontmoetingspunten van de wegen van Zijderveld en van Schoonrewoerd met den Diefdijk, elk 1 compagnie als soutiens, dan zal men zich hier behoorlijk hebben beveiligd door 1 bataljon.

Evenzeer kan 1 bataljon in den observatiedienst tusschen Nieuwe-Steeg en Vuren ruim voorzien. Wordt nu nog 1 bataljon als algemeene reserve in Leerdam opgesteld, dan blijkt dat men hier met 3 bataljons waarnemingstroepen ruim kan volstaan.

De oorlogen der laatste jaren hebben met duidelijke cijfers de enorme verliezen aangetoond, die zoowel door het infanterie als door het artillerievuur worden geleden. De na den oorlog

genomen proeven, met sedert verbeterde vuurwapenen, en de strekking die algemeen bestaat om een maximum uitwerking langs methodischen weg — van af de grootste afstanden — te verkrijgen, mogen ons gerust de overtuiging schenken, dat de infanterie in de verschillende toestanden waarin zij bij een toekomstigen oorlog zal geplaatst worden, verliezen zal lijden, die een ijzingwekkende hoogte zullen bereiken.

Men gruwet en ijst wanneer men de rapporten van den Russisch-Turkschen oorlog doorleest, die over de slagen om Plewna zijn uitgebracht, en niet zonder huivering zal men denken aan hetgeen gebeuren zal, wanneer een vijand voor de Nieuwe Hollandsche-Waterlinie aangekomen, geen middelen onbeproefd zal laten, geen offer te zwaar zal achten, om in eersten aanloop van eene stelling, van eene positie, van een fort meester te worden. En wie is het dan die in die eerste periode, die in het eerste tijdvak van den strijd dat offer voor hare voeten moet doen vallen? Het is grootendeels de infanterie, die ten koste van ontzaglijke verliezen, die met opoffering van duizenden wellicht, den dag na 'svijands uitputtende inspanning, den lande met opgeheven banier moet verkondigen: dat de vijand poogde maar bezweek.

En zonder mij eenigszins te laten medeslepen door partijdigheid of voorliefde voor het wapen waartoe ik behoort, durf ik hier mijn goed overwogen en innige overtuiging uitspreken: dat men met bewondering moet opzien naar een wapen, dat zich bewust van het onmetelijke gevaar dat boven haar dreigt, met opgewektheid zal ten strijde trekken, waarvan het leeuwen-aandeel haar zal ten deel vallen.

Bij de beschrijving van de verdediging der linie is het aan den dag gekomen, dat bij de infanterie het geweer en de schop elkaar voortdurend afwisselen. Verreweg de meeste der pionierwerkzaamheden zijn van dien aard, dat zij niet, of niet spoedig genoeg met de Linnemanschap zijn uit te voeren en dat zij grootere geoefendheid eischen dan met dat werktuig kan worden verkregen; daarbij is het niet alleen aardewerk dat moet gemaakt, maar het is ook timmerwerk dat moet vervaardigd worden; het zijn groote massa's bekleedingsmiddelen die moeten aangemaakt

en het zijn hindernissen die moeten gelegd worden; voegt men daarbij de opruimingen op groote schaal en de versterkings-arbeid aan bestaande terreinvoorwerpen, die noodzakelijkerwijze moeten worden verricht, dan blijkt het ten duidelijkste, dat men bij het uitbreken van een oorlog zal moeten kunnen beschikken over geoefend personeel en over een groot aantal pionier-werktuigen.

Onmogelijk is het onze veldtroepen uit te rusten met groote schoppen en zware gereedschappen, en onmogelijk is het hun den versterkings-arbeid op zoo ruime schaal te leeren als boven werd aangegeven, zonder dat hunne oefening voor den veldoorlog hierdoor uiterst gevoelig zou worden getroffen. En ziedaar dus reeds twee groote stappen in de richting van afscheiding tusschen veld- en vestingtroepen.

In den eigenlijken vestingoorlog en in veel uitgebreider zin in den oorlog in onze liniën, treedt het gebruik van een groot aantal, tot op de verste afstanden geoefende scherpschutters, op den voorgrond.

Eene zeer groote vuurdiscipline is tegenwoordig een der hoofdvereischten om een gevecht gelukkig te voeren, het verkrijgen eener groote vuurdiscipline vereischt echter groote oefening en dus veel tijd. Deze tijd, gevoegd bij die, noodig om den troepen de andere diensten die te velde voorkomen goed te leeren, laat niet toe daarmede de opleiding tot goede scherpschutters en tot goede pioniers te vereenigen, zoodat men als rationeele conclusie dezer opvatting mag besluiten: dat afscheiding van vesting- en veldtroepen allernoodzakelijkst is; dat de vestingtroepen hoofdzakelijk moeten geoefend worden als scherpschutters, in allerlei pionier-arbeid en als handlangers voor de artillerie; dat de veldtroepen voornamelijk moeten geoefend worden in het verkrijgen van een onverbreekbare vuurdiscipline; in het manoeuvreren en marcheeren en in de diensten die te velde voorkomen. Heeft men eens de afscheiding tot stand gebracht, dan kan men de vestingtroepen anders en zwaarder uitrusten, en bewapenen met het geweer voorzien van een vizier onder de lade, terwijl de veldtroepen steeds zoo licht mogelijk moeten zijn uitgerust, hunne beweeglijkheid zoo groot mogelijk moct

wezen, hunne oefening een geheel ander karakter kan dragen.

Bekende schrijvers, ervaren door de practijk, leeren, dat een der eerste plichten van een vesting-commandant is, om zoodra hem zijne bezetting is gegeven, de scherpschutters uit den troep te ziften en van hen afzonderlijke afdeelingen te maken om ze over de verschillende fronten te verdeelen. Wél een bewijs dus datgrootte waarde aan goede schutters in den vestingoorlog wordt gehecht.

Richt men deze afdeelingen in vreedetijd in den vreemde tot heden nog niet op, dan moet dit m. i. veel eer worden toegeschreven aan de onzekerheid die er bestaat over de wijze van oorlogvoeren, hetzij offensief of defensief, dan aan de geringe waarde die men aan 't bezit van zulke afdeelingen hecht. Het schijnt dan ook alleszins aanbevelenswaard om in dit opzicht onzen eigen weg te volgen en om aldus te redeneeren: De oorlog dien wij te voeren zullen hebben zal zijn een krijg om ons volksbestaan, en zal dus zijn defensief. Offensief optreden zullen wij alleen *dan*, wanneer wij daartoe worden gedwongen, maar ook *dan* ons geheele grondgebied zekerlijk niet door al onze troepen doen verlaten, doch een deel terughouden als bezetting onzer liniën en versterkingen.

Hoe dus de oorlog ook gevoerd worde, steeds hebben wij bezettingstroepen noodig.

De tijd om onze infanterie in de zoo omvangrijke taak die haar wacht in haar geheel te oefenen, is geheel ontoereikend. Splitsen wij haar daarom in twee deelen, waarvan het eene deel den krijg te veld voert, het vlottend deel der bezettingen vormt, dan hier dan daar gebruikt wordt en ons eene mobiele macht schenkt, terwijl het andere deel de vaste kern vormt voor de bezetting en verdediging der liniën, positiën en versterkingen en bereiden wij die verdediging vóór, door deze infanterie als zuivere bezettingstroepen op te leiden en uit te rusten, door haar zoo mogelijk te plaatsen in de vestingen en haar de liniën en posten jaarlijks te doen bezetten, opdat men op die wijze voldoende waarborgen krijgje dat bij 't bezit van een toereikende troepenmacht, het geweer met vertrouwen voor de verdediging kan worden opgenomen.

Ik heb gezegd.

De Voorzitter. Ik meen, dat het mij geoorloofd is namens de vergadering den kundigen spreker bijzonderen dank te betuigen voor zijne uitmuntende verhandeling. Ik zal straks de heeren gelegenheid geven, naar aanleiding van het gesprokene van gedachten te wisselen. Vooraf wordt de vergadering voor eenige oogenblikken geschorst.

De vergadering hervat zijnde, opent de Voorzitter de beraadslagingen.

De heer RAPPARD. Ik geloof, dat, wanneer men in de gelegenheid zal zijn geweest de rede van den geachten spreker te lezen, veel meer gelegenheid zal wezen tot een eigenlijk debat dan nu. Mij ten minste is het onmogelijk den schat van gegevens en denkbeelden in een oogenblik zóó te verwerken, dat ik in staat zou zijn de verschillende deelen der rede eenigszins nauwkeurig te overzien. Naauwelijks zou het mij mogelijk zijn een enkele greep te doen, en zelfs daarvan zal ik mij onthouden, uit vrees verkeerd te grijpen.

Slechts een paar algemeene zaken wensch ik ter sprake te brengen.

Mijne eerste opmerking is dat, al moge men sprekers denkbeelden omtrent de aanwending der infanterie niet geheel deelen, wederom duidelijk is gebleken, dat dit wapen zeer veel zal moeten praesteeren en dikwijls in kleine afdeelingen zal moeten optreden.

Daaruit volgt, dat individueele oefening vooral bij onze infanterie op den voorgrond moet staan.

In de eerste plaats geldt dit het kader, dat zoo dikwijls zelfstandig zal moeten handelen. De school, die in dit opzicht hooge waarde heeft, is bekend, en zoo geloof ik, dat wij ook heden avond hebben kunnen bemerken, van hoeveel belang kadermanoeuvres voor ons leger zijn.

Een andere opmerking betreft, hetgeen gezegd is nopens de stelling Naarden. Het heeft mij wel verbaasd, hoe de geëerde spreker alleen voor deze stelling is kunnen komen tot 16 bataillons

van het aanvankelijk beschikbare veldleger, doch hierin wil ik mij niet verdiepen.

Maar, aannemende dat wij bij Naarden over het genoemde aantal troepen kunnen beschikken, wensch ik den spreker te vragen, of hij niet er toe zou kunnen overgaan de te bezetten lijn dichter bij die vesting te kiezen. Men kan verschillen omtrent de waarde, welke aan vluchtige of veldversterkingen moet worden gehecht, doch het komt mij voor, dat deze versterkte lijn van meer dan 20 K.M. lengte te lang is voor eene bezetting van hoogstens 16 bataillons, waarvan zelfs spreker slechts 3 bataillons tot algemeene reserve kan bestemmen.

Ten slotte moet ik opmerken, dat ik niet kan instemmen met sprekers conclusie omtrent de vesting *Naarden*.

Naar mijne meening moet in de eerste plaats de deur gesloten gehouden worden.

De VOORZITTER. De door U in den aanvang gemaakte opmerking, heeft ook reeds bij het bestuur een punt van overweging uitgemaakt. Ik geef U gaarne toe, dat het zeer moeielijk is dadelijk een grondige discussie te voeren, naar aanleiding van eene verhandeling zoo rijk aan gegevens en aan cijfers, als ook weder de rede van heden avond was. Het bestuur zal gaarne overwegen hoe het mogelijk zal wezen voor 't vervolg in dit bezwaar te gemoet te komen.

De heer SEYFFARDT. Ik ben het met den heer Rappard eens dat het zeer moeielijk is thans in details te komen. Als blijk van waardeering echter ten opzichte van de gehouden voordracht, wensch ik op enkele punten de aandacht te vestigen.

Door den heer Rappard is zeer juist gezegd, dat men er in de eerste plaats voor moet zorgen, dat de deur gesloten blijve. Met het oog hierop wensch ik dan ook een enkel woord te zeggen over de indeeling van den bezettingsdienst der werken.

Het aantal wachtdoende manschappen wordt, wat de infanterie aangaat, in het ten voorbeeld gekozen fort gesteld op 160; dat is een groot cijfer en wil men de bezetting lang den dienst in dat fort laten doen, dan dient men om afmatting te voorkomen

dat getal 160 met 4 te vermenigvuldigen en krijgt dan een veel te groot bezettingscijfer in verband met het beschikbare bomvrij logies. Die schildwachten in den bedekten weg door een wacht uit het fort te plaatsen, moeten op hun tijd worden afgelost. Maar nu zou ik toch, als fortcommandant, alleen in zeer bijzondere gevallen de deur willen openen en dus zoo weinig mogelijk schildwachten *buiten* het fort geven door een wacht *in* het fort.

Ik zou daarom meenen dat het wenschelijk is de schildwachten in den bedekten weg te doen geven door een wacht buiten het fort op te stellen, zoodat men zooveel mogelijk voor verrassingen van den vijand gevrijwaard blijve.

Ik zou bovendien ook wenschen besparing van infanterie-schildwachten door de alarmposten aan de ingangen der flank-batterijen te doen geven door de artillerie, die toch de flank-kazematten bezet. Het zal daardoor mogelijk zijn de infanterie-bezetting in het fort kleiner te maken, hetgeen zeer wenschelijk is vermits men toch al bomvrije ruimte in onze forten zal tekort komen.

Er is nog een ander punt dat ik heb aangeteekend, n.l. dit: hoe stelt de geachte spreker zich voor, dat de dienst zal geschieden door de 16 bataillons vóór Naarden. Wij moeten hopen, dat wij die stelling een tijdlang bezet zullen kunnen houden. Maar dan moet men ook aan de menschen nu en dan een volkomen rusttijd kunnen schenken. De bezetting zal dan minstens in vier gedeelten moeten worden verdeeld. Doch dan zal het noodig zijn een veel grooter aantal bataillons te hebben, dan door den geachten spreker is genoemd.

Als artillerie-officier wensch ik nog een woord te spreken over een zaak, die mij bijzonder belang inboezemt.

De geachte spreker heeft gesproken van granaat- en bomvrije dekking. Wat verstaat hij onder bomvrije dekking?

Granaatvrije dekkingen tegen het springen van granaten uit kanonnen, onder niet groote elevatiën vurende, zijn nog wel te maken. Maar bomvrije? Ik geloof dat dit moeilijk zal gaan. Men kan toch aannemen, dat bij een inval in ons land een mobiel belegeringspark met veel licht worpgeschut het veldleger spoedig

zal volgen. Wanneer men nu weet dat de Duitschers mortieren bezitten van 9 c.M., getrokken achterladers, en dat nu weder bij Krupp proeven worden genomen met mortieren van 15 c.M., dan geloof ik dat men in de vooruitgeschoven stellingen zeer veel moeite zal hebben om bomvrije dekkingen te maken tegen het vuur uit dergelijke mortieren, die zeer zeker in een toekomstigen oorlog al zeer spoedig bij de insluiting van sterkten ook tegen de bezettingen van het voorterrein zullen werken.

De heer BOOGAARD. De conclusie, waartoe de geachte spreker in het laatste deel van zijne rede is gekomen, n.l. dat er verschillende stelsels van oefening moeten bestaan, voor de troepen bestemd voor de bezettingen en voor die, bestemd voor den velddienst, noopt mij een enkele opmerking hier in het midden te brengen.

Die afscheiding tusschen veld- en bezettingstroepen wordt, uit het oogpunt der organisatie, door velen gewenscht, omdat men alsdan tweërlei soort van troepen in de gelederen zal zien optreden; die werkelijk een ten deele nitéénloopende taak hebben te vervullen.

Die van het veldleger is zeker de moeilijksste en daarom weggelegd voor het zoogenaamd staand leger; die van het bezettingsleger blijft meer in hoofdzaak aangewezen voor de schutterij, niet omdat men daartoe *liever* mindergeoefende troepen bezigt; maar omdat men de minst geoefenden dient aan te wijzen voor de taak, die betrekkelijk nog de minste voorbereiding van den soldaat vordert. Door kapitein van Tuerenhout is evenwel in een van zijne geschriften beweerd, dat eigenlijk in de vestingen nog meer van de troepen wordt gevergd dan in den velddienst en de discipline in de vestingen nog sterker onderhouden moet worden dan te velde. Men zou daaruit moeten afleiden, dat de bezettingstroepen nog beter moeten worden geoefend dan de veldtroepen; zoo ver ga ik evenwel niet.

Het denkbeeld ter afscheiding nu van veld- en vesting-infanterie heeft er evenwel toe geleid, om stemmen te doen opgaan, die het veldleger geheel wenschen te doen vervallen. Als woord-

voerder van die richting heeft zich in de de Tweede Kamer vooral de heer Viruly doen kennen.

Werd nu het denkbeeld, door den geachten spreker heden avond ontwikkeld aangenomen, dan zou daardoor een wapen te meer in handen worden gegeven van den heer Viruly en de zijnen, die alsdan zouden zeggen: „de veldtroepen dienen alzoo „alleen voor de eigenlijke veldslagen, en daar deze nu niet „met vrucht kunnen worden ondernomen, kan men ook de „veldtroepen wel weglaten; want voor de hoofdquaestie, de „verdediging van het hart des lands, schijnt ge die troepen te „kunnen ontberen; ge beschikt daartoe over andere krachten „waarmede ge dan ook best kunt volstaan.”

Die opvatting deel ik geenszins: er is een veldleger noodig, dat in het begin van den oorlog een zeer speciale taak heeft te vervullen, terwijl men later, bij de verdediging van het hart des lands, over *alle* troepen zal moeten beschikken.

Wanneer er van die achter en in de liniën opgestelde troepen detachementen noodig zijn tot het ondernemen van offensieve bewegingen dan zullen daartoe weder in de eerste plaats geroepen worden de meest geoefende troepen, dat zijn die welke oorspronkelijk voor het veldleger bestemd waren.

Er mag dus wel een schakeering plaats grijpen, waardoor de onderdeelen bij voorkeur aangewezen worden voor de een of andere taak, naar mate zij daartoe meer geschiktheid bezitten; doch het te zeer op den voorgrond stellen van een scheiding der opleiding van veld- en vestingleger, geeft voedsel aan het denkbeeld, alsof veld- en vestingtroepen niets met elkander te maken hebben. De vrees om het veldleger in gevaar te brengen, doet mij tegen die scheiding opzien; maar zelfs afgescheiden daarvan moet ik verklaren, dat het den spreker niet gelukt is mij te overtuigen, waarom afzonderlijke oefeningen voor de veld- en vestingtroepen noodig zouden zijn. De spreker zeide, dat het voor de vestingtroepen bijna uitsluitend noodig is, dat zij bestaan uit scherpshutters. Maar waarom dat ook niet gevorderd bij de veldtroepen? Ik zou meenen, dat het juist schieten voor *elk* infanterist hoofdzaak is.

En wat de pionier-werkzaamheden betreft; zeer zeker is dat

een voorname taak voor de bezettingstroepen, doch ook voor de andere troepen is het zeer noodig aan die werkzaamheden niet vreemd te zijn.

Wat nu eindelijk de manoeuvres betreft, deze behooren zeker meer speciaal tot den velddienst. Doch hier geldt het meer de taak van de officieren en van het kader dan van den soldaat, die bij de manoeuvres eenvoudig de commando's opvolgt.

Voor den soldaat is het noodig, dat hij in het vuur wete stand te houden en dat standhouden kan in een vestingoorlog soms even moeielijk zijn, als te velde. Wanneer de vestingstroepen zich onder het geschutvuur van den vijand, van de eene tirailleur-loopgraaf naar de andere moeten begeven dan is hun taak zeker wel even moeielijk als die van de veldtroepen.

Het doel van mijn spreken is alzoo niet, om mij bepaald te stellen *tegenover* het standpunt van den spreker, want ik acht het met hem noodig om de troepen voor de bezetting aan te wijzen, en speciale, vooral locale, oefeningen met die troepen te doen houden, speciaal ook met de officieren. Doch ik heb voornamelijk willen protesteeren tegen de meening, alsof er in meer algemeenen zin een afzonderlijke wijze van oefening zou moeten worden ingevoerd voor de twee deelen der infanterie.

Dat zou ik durven noemen, doordraven op een goed denkbeeld, waardoor de toepassing onjuist wordt.

Het hoofddenkbeeld moet blijven: *één* wijze van oefening, voor onze *eenige* soort infanterie, met toepassingen op verschillende terreinen, *inzonderheid* op het *vermoedelijk* oorlogsterrein van de betrokken onderdeelen.

De heer KRAIJENHOFF VAN DE LEUR: Het zij mij vergund, Mijnheer de Voorzitter, de verschillende sprekers met een enkel woord te beantwoorden.

In de eerste plaats de heer Rappard, die er op heeft gewezen, dat het voor de infanterie vooral noodig zal wezen oefeningen te doen houden door kleine detachementen. Ik ben dit volkomen met dien spreker eens, maar daar dit punt minder behoort tot het onderwerp dat thans in behandeling is en de

behandeling van de oefening der infanterie in het algemeen, ruimschoots stof oplevert voor eene afzonderlijke voordracht, heb ik deze quaestie in mijne lezing met opzet niet uitgewerkt.

Op de vragen van dien spreker, hoe men met 16 bataljons de 20 K. M. lange stelling van Naarden zal kunnen bezetten en of het niet mogelijk is eene kortere linie te kiezen moet ik den geachten spreker doen opmerken, dat wanneer hij het terrein eenigszins meer naauwkeurig wil nagaan, hij dan zal zien dat het terrein voor den rechter vleugel nagenoeg geïnondeerd zal zijn en dat het aan den anderen kant bestaat uit open en laag weiland, dat slechts zeer weinig hooger ligt dan de middelbare vloed van de Zuiderzee, zoodat het drassige terrein door breedte en hoog opgezette slooten zal doorsneden zijn. Dat maakt, dat de aanvalbare en feitelijk te bezetten stelling, niet 20 kilometers lang is, maar beperkt wordt tot ruim 7 kilometers, terwijl men op de vleugels met zwakke waarnemingsdetachementen kan volstaan.

Ik geloof dan ook dat die linie, bezet door 16 bataljons uitstekend goed te verdedigen is. En wanneer de artillerie daarbij door veel en door goede opstellingspunten in de gelegenheid wordt gesteld om krachtdadig te steunen, dan zijn na korten tijd, mijns inziens 10 bats. voldoende. De door mij gekozen 1° verdedigingslinie is daarbij door de gunstige vleugelaanleuning de kortste die in dit terrein te vinden is en veel korter dan de reserve-verdedigingslinie.

Wat betreft het sluiten van de deur der linie, ik ben dit volkomen eens, maar het accès over Naarden is reeds gesloten door de achterliggende vestingen en forten en daarachter liggen weder de versterkingen van Amsterdam. Geld of geen geld aan Naarden bestedende, veranderde dus aan het sluiten der deur niets; de deur was dicht, men heeft nu eenvoudig een nieuw slot, een duur slot, aan de deur gehangen en had naar mijne opvatting het daaraan uitgegeven geld veel beter kunnen gebruiken.

Heb ik den heer Seyffardt goed begrepen, dan wenscht hij de verdeling van de bezettingen der forten enz. en van de bezetting der stelling Naarden in 4 deelen, om de noodige rust aan de manschappen te kunnen geven.

Ik heb er juist op aangedrongen om *geéne* bepaalde verdeeling te maken, doch meer naar tijd en omstandigheden te handelen en altijd te zorgen voor voldoende troepen voor wacht en piketdienst, en deze laatste troepen des noods dagelijks in en nit de versterking te nemen.

Het gevaar van het brengen van troepen in en uit de versterking, is mijns inziens niet zoo groot als de heer Seyffardt wel meent. Zoolang de forten met elkaâr in verbinding staan, alzoo, zoolang de vijand zich nog niet om het fort heeft heen gebogen geloof ik niet dat het zulk een groot bezwaar kan opleveren om des noods met een vlot of een schuitje de verschillende posten buiten te brengen.

Het geven van behoorlijke rust aan de troepen is zekerlijk eene hoofdzaak, maar om nog voldoende rust te kunnen geven, is eene verdeeling in 4 deelen mijns inziens niet bepaald noodig, want de piketdienst is reeds eene halve rust en er zullen dikwijls dagen aan één stuk voorbijgaan dat er niet gevochten wordt, dat er dus *geene* buitengewone moreele of fysieke inspanning van de troepen noodig is. Bovendien wensch ik er op te wijzen dat bijv. bij de marine, bij stormachtig weder, de geheele equipage soms dagen achtereen in touw moet zijn, terwijl bij het varen in eskaders altijd, en dus soms maanden lang, zware diensten van de equipage worden gevorderd. Mocht het noodig zijn een enkelen keer wat veel inspanning van de troepen te vragen, dan meen ik dat men dit van hen gerust mag vergen.

Met den heer Boogaard ben ik het eens, dat voor de veldtroepen de discipline even noodig is als voor de vestingtroepen; ik geloof dat zij voor beide hoofdzaak is, vooral bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren. Maar ik heb dan ook niet gesproken van meer of minder discipline doch alleen gezegd, dat voor de vestingtroepen *eene geheel andere wijze van oefening* noodig is dan voor de veldtroepen en daar blijf ik bij. De werkring van de infanterie is vooral tegenwoordig zóó omvangrijk, dat het onmogelijk is den infanterist in alle richtingen te oefenen.

De versterkingen te velde zijn van geheel anderen aard dan die in vaste positiën. Bij deze laatste heeft men den tijd de

versterkingen geheel volgens de eischen van de kunst in te richten. Dat is echter niet het geval te velde. Daar moet men zich ieder oogenblik zelf kunnen helpen; en kan men niet meer verwachten dan aardverplaatsing in het klein. In de vaste positiën echter, moet men verschansingen opwerpen voorzien van behoorlijk onderkomen, van dekkingen, van munitieberging enz. enz. en daartoe is de kennis van het opwerpen van een vluchtig werkje, van het maken van eenvoudige tirailleurloopgraven geheel onvoldoende, de gereedschappen van de veldtroepen ongeschikt.

Onze geheele infanterie te oefenen als scherpschutters is geheel onmogelijk, vandaar dat het kleine deel dat voor scherpschutter geschikt is, als bezettingstroep moet dienen. Redenen voor afscheiding zijn dan ook, zool niet in getal, dan toch in belangrijkheid geheel voorhanden, en de laatste berichten uit de Transvaal moeten ons het gewicht van uitstekende schutters meer en meer doen gevoelen. Tegen het denkbeeld dat de man te velde niets zou zijn dan een machine moet ik ten sterkste protesteeren. De verspreide vechtwijze en de groote verliezen die de troepen in het open veld zullen lijden, maken dat de man in het gevecht in meerdere of mindere mate zelfstandig wordt en min of meer losraakt van de discipline; hoe vrijer hij zich gevoelt des te minder zal hij aan zijn aanvoerder, des te meer aan zich zelve denken; door eene ijzeren discipline, door voortdurend te werken op zijn moreel in vredetijd en door hem in oorlogstijd in het gevecht te gemoet te komen door de midelen die ik bij de beschrijving van den aanval aangaf, kan men verwachten dat in den strijd, de man den aanvoerder zal brengen waar deze wezen wil.

De heer BOOGAARD. Nog slechts een korte opmerking, omdat ik niet gaarne zou zien dat de vergadering van mij zou denken, dat ik de infanterie als een machine beschouw, integendeel, ik schat dat wapen zeer hoog. Het verschil van opvatting tusschen den S. en mij is, als ik juist zie, te danken aan ééne uitdrukking van hem, nl. het woord: „manoeuvres”, ik heb daarbij gedacht aan aan de z. g. groote manoeuvres, ook aan

de evolutien, waarbij de oefening van den soldaat niet altijd op den voorgrond treedt; bij de engere taktische oefeningen o. a. het individueel gevecht en het tirailleen betreffende, is de toestand geheel anders, en juist deze laatste oefeningen zijn noodig zoowel voor vesting- als veldinfanterie.

Ik zal mijne meening hier evenwel niet meer in bijzonderheden toelichten en verdedigen; doch mij liever ten slotte eene vraag veroorloven, waardoor naar ik meen de quaestie geheel en al beheerscht wordt, terwijl het antwoord tot de oplossing kan leiden.

De bedoelde vraag is deze :

Gelooft S. dat het bij de bestaande en aanstaande legerorganisatie, mogelijkheid zal wezen de afscheiding van veld en vesting-infanterie te kunnen volhouden; *ook* gedurende den oorlog; of wel is S. met mij van meening dat van de 10 gevallen 9 den eisch zullen medebrengen, om ook de veldtroepen, vrij spoedig na het uitbreken van den oorlog achter de bezettingen te doen optreden? —

De heer DULCKER. Naar aanleiding der gedachtenwisseling over de vraag of het wenschelijk is de oefeningen voor de infanterie zoodanig te splitsen, dat men krijgt troepen geoefend voor het bezetten van vaste posities en troepen meer uitsluitend voor den velddienst bestemd, wenschte ik kenbaar te maken dat naar mijn bescheiden gevoelen zoodanige splitsing voorzeker wenschelijk is, en wel om verschillende redenen.

Vooreerst moet de opleiding in het schieten zeer verschillend zijn, wil zij aan de eischen voldoen.

In vaste stellingen is van veel waarde, infanterie geoefend in het schieten op kopschijven op vrij korte afstanden, die alzo met vrucht kan optreden tegen de posities in de vijandelijke parallellen of vóór deze opgesteld. Een andere belangrijke taak voor die infanterie weggelegd bestaat in het bestoken van het terrein achter de parallel des vijands, zoodra men ontwaart dat tot de aanleg daarvan wordt overgegaan. In aanmerking nemende dat 's vijands batterijen dikwerf op hooge terreinstrooken worden aangelegd, zal dat vuur dikwerf zoogenaamd indirect

zijn en eischt dan een bijzondere opleiding, te meer daar het dikwerf 's nachts zal worden in toepassing gebracht. In vele posities kan reeds in vreedstijd vrij nauwkeurig worden nagegaan waar die parallellen vermoedelijk zullen worden aangelegd. Is nu aldaar bezettingsinfanterie, dan kan zij zich tijdig en op de overeenkomstige afstanden en bijbehorende viziers in bovenbesproken vuur oefenen.

Geheel anders dan bovengenoemde vuuropleiding moet diegene zijn, te geven aan troepen voor den velddienst bestemd. Voor deze is hoofdzaak oefening in bundelvuur, hetzij als individueel hetzij als salvovuur meestentijds tegen duidelijk zichtbare troepen of gedeelten eener stelling af te geven. Al deel ik ook niet geheel het gevoelen van den heer Kraijenhoff omtrent de groote afstanden waarop zich het vuur zal moeten uitstrekken en zou ik als regel bijv. willen nemen om dat vuur niet verder dan tot 1200 M. te doen toepassen, toch zal oefening op verre afstanden noodig zijn. Doch deze eischen dan ook, nog meer dan die op kortere afstanden, veelvuldige oefening, niet alleen voor de manschappen, maar vooral voor 't kader, de officieren daaronder begrepen. Is verder in een vaste positie wenschelijk vele schutters te hebben die op korte afstanden op kleine doelen met goed gevolg hun schot kunnen afgeven, dit is daarentegen in een geregeld gevecht bijzaak. Voldoende is het dan enkele scherpschutters onder de hand te hebben om 's vijands aanvoerders neer te schieten.

En voor dit gebruik en in aanmerking nemende dat het meerendeel onzer scherpschutters tot het kader behoort, acht ik het beter die scherpschutters bij hunne compagniën te laten, dan hen als afzonderlijke afdeelingen in een gevecht te doen optreden, gelijk de heer Kraijenhoff voorstelde.

Een tweede reden waarom splitsing onzer infanterie als bovenbesproken mij wenschelijk voorkomt, ligt in de opleiding tot versterking van het terrein. Te recht heeft de heer Kraijenhoff er op gewezen dat men in vaste positiën vooruit kan bepalen welke punten zullen versterkt worden, en de eigenaardigheid dier versterkingen onder de aandacht gebracht. Stellen wij daar tegenover hoe zulks bij de troepen te velde is gesteld en

vestigen wij daarbij niet 't minst het oog op de afdeelingen, die tot verdediging der kusten zullen worden aangewezen. Meestentijds defensief, een enkele maal wellicht ook offensief optredende, afwisselend heuvelachtig en laag terrein bezettende, is de werkkring dier infanterie vooruit niet te bepalen. Elken dag kan deze op ander terrein komen en geroepen worden dit in zeer korten tijd te versterken en daarin de noodige dekkingen door loopgraven aan te brengen. En wil men verzekerd zijn dat deze ingravingen doeltreffend en vlug worden aangebracht, dan eischt zulks oefening in vrede, en wel nog meer voor kader dan voor manschappen. Wanneer ik boven het reeds hiervorengemelde er verder op wijs dat bijv. ook oefening in groote marschen voor troepen bestemd voor den velddienst een zaak van veel belang, daarentegen voor die in vaste positiën van weinig beteekenis is te noemen, zoo geloof ik reeds redenen genoeg te hebben aangehaald tot verdediging van mijn bovengeuit gevoelen.

Alsnog echter een enkel woord ter zake van den aanleg der versterkingen die de geachte spreker van heden avond als wenschelijk heeft genoemd. Integenstelling met de ingravingen voor staand en knielend vuur tot op verre afstanden door hem in de positie van Naarden aan te wenden, wil hij in de stelling van Utrecht slechts lage borstweringen doen aanleggen, voor een bestrijkend vuur tot 400 Meter, en deze wegens den aard van het terrein, niet door gravingen, maar door aanvoering van grond bekomen. Ik erken de juistheid der redenen, die voor het verschil in vuurtoepassing pleiten, doch wenschte toch gaarne de vraag te doen op welke wijze die spreker zich voorstelt ter plaatse de noodige dekkingen tegen 's vijands artillerievuur aan te brengen.

De heer ROBIDÉ VAN DER AA. De geachte spreker van dezen avond wenscht onze infanterie te splitsen in vesting- en veldinfanterie. De heer Boogaard heeft hiertegen groote bezwaren ingebracht en er vooral op gewezen, dat de scherpschuttersdienst voor die beide soorten van infanterie evenzeer noodig is. Wanneer ik het nu goed begrepen heb, dan is een der hoofdrede-

nen, waarom de heer Kraijenhoff splitsing noodig acht, gelegen in het vele graafwerk, dat de infanterie in en vóór onze verdedigingsliniën zal moeten verrichten, maar waarvoor de infanterie te velde niet behoorlijk geoefend kan zijn en het haar aan de noodige instrumenten ontbreekt.

Nu is bij mij dit denkbeeld opgekomen. Gesteld dat de vele quaestiën, die beslist moeten worden, om de voor de defensie van ons land vereischte legermacht te verkrijgen, nog op hunne oplossing wachten, zooals de vraag: hoe onze legerorganisatie zal worden ingericht, hoe groot het militie-contingent moet wezen, hoe de schutterij behoorlijk geoefend zal worden; gesteld dus, dat ons land wordt aangevallen in den tegenwoordig vrij algemeen erkenden ongunstigen toestand van het leger; — dan zal toch zeker wel ieder willen toegeven, dat wij bij het uitbarsten van den oorlog nooit gebrek zullen hebben aan Nederlanders, die tot handhaving van ons volksbestaan in dienst willen treden. Het groote bezwaar is dan voornamelijk dat het meerendeel dier zich bij het nijpen van den nood aanmeldende vrijwilligers voor den eigenlijken militairen dienst onbruikbaar zijn, daar zij nimmer schieten hebben geleerd en dus letterlijk niets anderd zijn dan *chair à canon*.

Zou het nu daarom niet van groot belang zijn bij het te werk stellen dier vrijwilligers vooral te letten op de werkzaamheden, die in den oorlog volstrekt noodig zijn en waarvoor de burgermaatschappij zelve reeds voldoende oefening geeft? Ik wil hier bijv. de aandacht vestigen op onze spoorwegarbeiders, die, in compagniën ingedeeld, in oorlogstijd uitnemend bruikbaar zijn voor de werkzaamheden aan de spoorwegen, het leggen of opnemen van rails, enz. Voorts onze binnenschippers, die goede diensten kunnen bewijzen, om de gemeenschap te water tusschen de forten der Utrechtsche linie te onderhouden, de noodige proviand en ammunitie aan te voeren en de gewonden naar de achter de linie gelegen steden te transporteren. Ik wijs voorts op onze polder- en aardwerkers, die hun geheel leven van het eene deel des lands naar het andere trekken om aan dijken te werken.

In oorlogstijd staat voor de meesten van die menschen het

gewone werk stil. Zou het dan niet mogelijk zijn uit die vlot-
tende bevolking compagnien te formeeren, die al die graafwerken
kunnen verrichten, welke voor de versterkingen noodig zijn en
waarvoor de geachte spreker zijne vestinginfanterie wil bezigen?

De heer RAPPARD. Een enkel woord nog naar aanleiding van
hetgeen door den heer Kraijenhoff is betoogd betreffende de lange
linie voor Naarden. Hij zeide dat het terrein van twee zijden
is te verkorten. Het is mogelijk dat de spreker gelijk heeft,
maar oppervlakkig gezien, schijnt het mij toe, dat dezelfde
redenen, die tot verkorting van sprekers linie leidde, ook gelden
voor dichter bij *Naarden* gelegen stellingen. Niet enkel de lengte
deed mij echter de nadering tot die vesting wenschelijk achten.
Het is herhaaldelijk bewezen, dat eerste versterkte liniën
genomen kunnen worden, en de tweede liniën dan het verder
doordringen moeten beletten. Nu komt het mij voor, dat o. a. het
bosch vóór sprekers linie gelegenheid geeft tot gedekte nadering
voor een aanval op één of beide flanken van het in brand ge-
schoten *Hilversum*; dat de beide meer noordoostwaarts achter
elkander gelegen uitspringende hoeken mede een voor den aanval
niet ongunstig gelegen punt vormen, en zoo zullen — zij 't ook
bij meer aandachtige beschouwing — even als in elke stelling,
ook hier wel zwakke punten te vinden zijn. Het is derhalve niet
onmogelijk, dat ook sprekers eerste linie zou worden geforceerd,
en in dat geval zou de wederstand in de tweede linie, naar mijne
meening, zeer worden gebaat, indien *Naarden* nabij genoeg
gelegen was, om met het vestinggeschut krachtig tot de verde-
diging te kunnen medewerken.

De heer KRAIJENHOFF VAN DE LEUR. Aan den heer Rappard
wil ik opmerken, dat ik de versterkingsarbeid aan de linie bij
Naarden alleen maar behandeld heb voor zoo verre betrekking
had op de infanterie; nu moge verschil van gevoelen bestaan
over de keuze eener linie, doch dit doet weinig ter zake, want
wáár men die linie ook kiese, steeds zal men voor de infan-
terie komen op versterkingen, zooals ik in mijne lezing heb
aangegeven.

Had ik mij meer ruim willen bewegen op het gebied der versterking van de stelling van Naarden, dan zou hiervoor zooveel ruimte zijn afgestaan moeten worden, dat de hoofdzak — de infanterie-verdediging der N. H. waterlinie — hieronder noodzakelijkerwijze zou hebben moeten lijden.

Wat de opmerkingen van den heer van der Aa betreft, ik geloof dat zijne denkbeelden zeer goed in praktijk te brengen zouden zijn. Ik heb zelf ook op die hulp uit de burgermaatschappij gerekend, waar ik gezegd heb, dat de eigenlijke bezettingstroepen zeer goed met de burgerwerklieden kunnen samenwerken. Doch daarom is dan ook juist een speciale opleiding in de pionniers- en versterkingskunst noodig, opdat de bezettingstroepen gebezigd kunnen worden als opzichters over de burgerwerklieden. Bij elken oorlog die wij op ons gebied gevoerd hebben, kan men op de hulp van burgerwerklieden wijzen, bij een toekomstigen oorlog zal die hulp ook zekerlijk niet achterblijven, veel minder versmaad worden.

Aan den heer Boogaard wensch ik nog te antwoorden dat zeer zeker dikwerf de veld- en vestingtroepen van rol zullen moeten verwisselen en elkaar moeten aanvullen en steunen. Dit kan echter nooit een reden zijn om die beide deelen niet afzonderlijk opteleiden en te oefenen, in dat gedeelte van de zaak, die zij meer speciaal te vervullen zullen hebben.

Door den heer Duycker is het vuren op zeer groote afstanden veroordeeld, terwijl hij ook is opgekomen tegen de vereeniging van scherpshutters op een bepaald punt.

Vooreerst is vereeniging van *scherpschutters* als men op zeer groote afstanden wil vuren, noodig, omdat zij alleen het geweer zullen bezitten voorzien van het vizier onder de lade; daar één man op zeer grooten afstand vurende, geen uitwerking kan krijgen moet men er meer bij elkaar plaatsen, die het vuur richten op het hoofd van een sappe, eene batterij enz. en dan een zeker terreindeel onveilig maken. Het zal het eenige middel zijn om tegen een gedekten vijand werkzaam te zijn en om hem afbreuk te doen, van daar dat het vuren op zéér groote afstanden mijns inziens aanbeveling verdient.

Op de vraag van den heer Duycker hoe men bomvrije dek-

kingen zal kunnen aanleggen in het terrein voor Utrecht, wil ik alleen antwoorden dat ik gesproken heb van granaatvrije dekkingen niet *in*, maar wel *achter* de loopgraven en dat terrein is voor den vijand gemaskeerd door beplanting en den hoo-gen dekkenden wal waarover ik in de lezing sprak.

De heer DUYCKER. Ik ben het eens met den heer Kraijenhoff, dat de quaestie van de dekkingen afgescheiden is van die der loopgraven; doch ik wil er alleen op wijzen dat, dewijl die gedekte stelling, evenmin als de voorgelegen lage borstwering, door ingraving kan worden verkregen, zij uit den aard der zaak boven deze laatste zal uitsteken en dus reeds op verren afstand zal zichtbaar zijn. Het is dus te voorzien dat wanneer de infanterie, welke aanvankelijk daarin heil tegen artillerievuur heeft gezocht, later die dekking bij 's vijands aanval verlaat om de voorgelegen borstwering te bezetten, die verplaatsing onder een hevig vuur zal moeten verrichten en dan waarschijnlijk vele verliezen zal lijden.

De VOORZITTER. Wanneer thans niemand meer het woord verlangt, dan sluit ik, onder dankbetuiging aan de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen en in het bijzonder nog aan den spreker van dezen avond, deze vergadering.

De Secretaris,

A. L. W. SEYFFARDT.

ERRATA VOOR HET EERSTE VERSLAG.

Het eerste gedeelte van bladz. 3 te lezen als volgt:

Op 1 October 1879 was het saldo der vereeniging als volgt:
In kas bij den penningmeester f 183,83 benevens
10 certificaten $2\frac{1}{2}\%$ Nat. Werk. Schuld,
ieder groot f100,— ad f64 $\frac{5}{8}$, volgens
den stand der effecten

De ontvangsten hebben bedragen „ 4116,55

Totaal ————— f 4300,38

De uitgaven hebben bedragen „ 4039,69^s

Blijft in kas op 1 October 1880 f 260,68^s

benevens 6 certificaten $2\frac{1}{2}\%$ Nat. Werk. Schuld; ieder groot
f 100,— ad f 65,— volgens den stand der effecten f 390,—

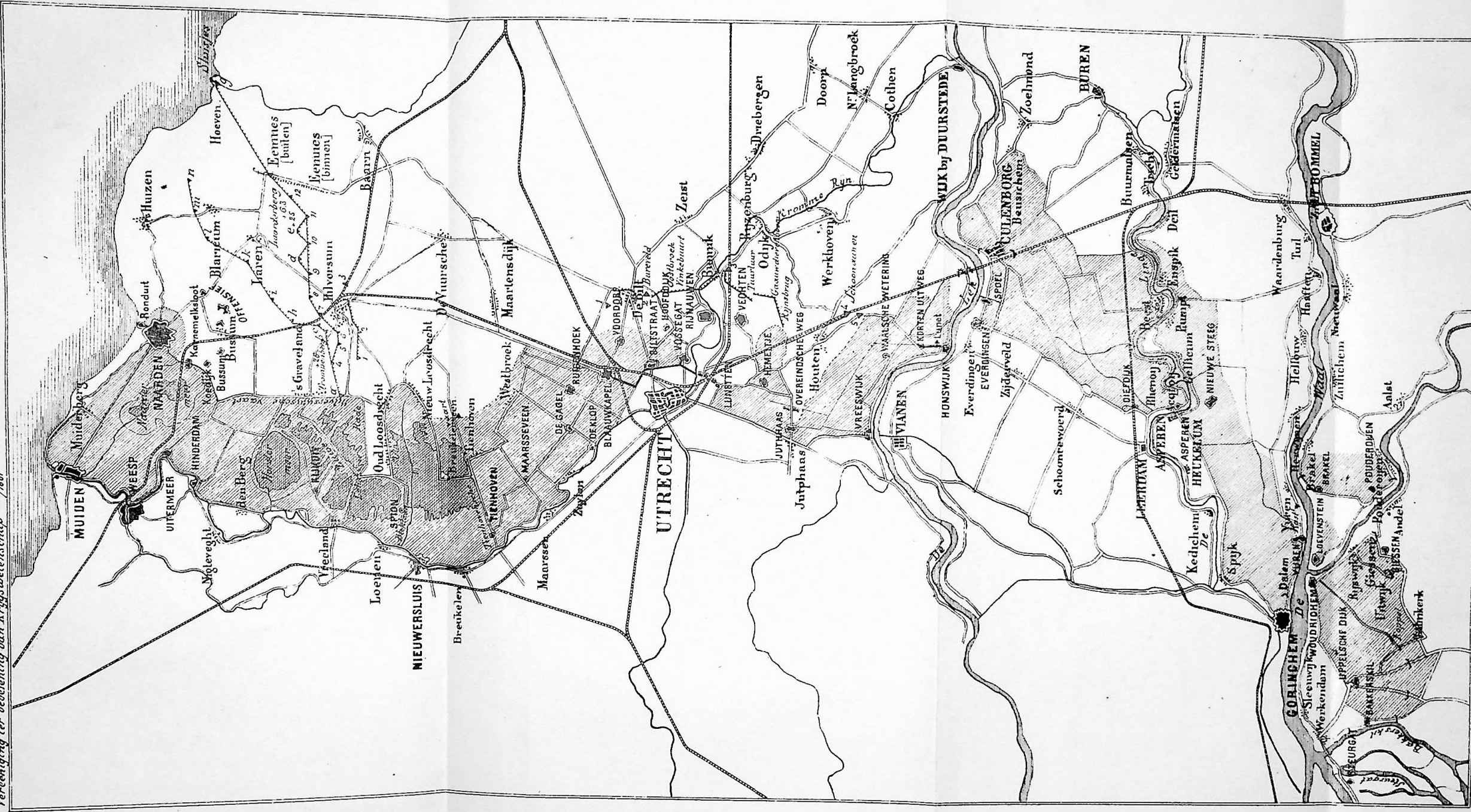
3/m. rente „ 3,70^s

het geheele saldo bedraagt alzoo minder dan f1000,—, zoodat
ingevolge de bepalingen van het reglement, de contributie over
dit lezingsjaar op f4,— moet worden gesteld.

SCHETS VAN DE NIEUWE HOLLANDSCHE WATERLINIE.

Vereniging ter beoefening van Krijgswetenschap 1880/1881

Plaat II

Uitgave van C. van Doorn en Zoon

Schaal 1 : 200 000.

